

SİVAS ABİDELERİ VE VAKIFLARI

Prof. Dr. Refet YİĞİT

1- CAMİLER VE MESCİDLER

1- Ulu Cami:

Sivas camilerinin en eskisi olan ve şehrin ortasında yükselen Ulu Cami klasik planı ve ilkel mimarisi ile Danişmendli devri yapı özelliklerini taşır. Avlusunda bulunan kitabe, camiin 1187 (583 h.) yılında II. Kılıç Arslan'ın oğullarından Sivas Meliki Kutbeddin Melikşah zamanında Kızıl Arslan (bin İbrahim) tarafından yaptırıldığını ifade ederse de bunun bir tamir kitâbesi olduğunu tahmin etmekteyiz.¹ Nitekim aynı yapı özelliklerine sahip Kayseri Ulu Camii'nin kitâbesi de 602 (1205) tarihini verdiği halde mimari üslup bakımından bir Danişmendli eseri olarak tavsif edilmiştir.²

Sivas'a ait XVI. yüzyıl evkaf ve tahrir defterlerinde Ulu Cami'ye Sultan Alaaddin Camii denildiği görülmektedir. Ancak Selçuklu devrinde yaptırılan camilerden bazıları, Ankara'da Muhiddin Mesud'un, Niğde'de Zeyneddin Başara'nın yaptırmış olduğu camiler Alaaddin Kaykubad'a nisbet edilmiş ve onun adıyla tanınmışlardır.³ Evliya Çelebi ise Ulu Cami'in Kılıç Arslan tarafından yaptırılmış olduğunu yazmakta⁴ fakat bunun hangi Kılıç Arslan olduğunu belirtmemektedir.

Ulu Cami 31x54 m. ebadında bir yapı olup 10 adet sütunla 12 paralel aralığa ayrılmıştır. Doğudaki son aralık diğerlerinden daha az geniştir. Sütunların üzerine gelen kırık kemerlerin tablası üstüne mertekler konarak çatısı toprakla kaplanmıştır. Orta bölümün ekseninde basit silindirik nişli mihrab yer alır. Cami'in içi duvarlar boyunca açılmış kırık kemerli pencerelerle aydınlatılmıştır. Altısı kuzeyde, sekizi güneyde ve dördü de doğu ve batı duvarlarında olmak üzere 22 penceresi vardır. Güneydoğu köşesinden minareye giriş kapısı

açılır.⁵ Sekiz köşeli bir temel üzerine oturan ve orta kısmında kufi kitâbeli bir kuşağı olan tuğla minaresi XIII. yüzyıl başlarında yaptırılmıştır. Etrafı zamanla dolmuş olan cami aşağıda kalmıştır.

1. 1955 yılında Cami tamir edilirken avlusunda, toprak altında biri büyük ve tam, diğeri yarım iki kitâbe bulunmuştur. Zeki Oral tarafından yayınlanan (İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1956, I-IV, s. 150) kitabelerden camiin inşasına ait olduğu belirtilen birinci kitabenin tarihi yanlış okunmuştur. Kitâbe Kutbeddin Melikşah zamanında yazılmış olduğuna göre tarihini 593 değil, 583 okumak gerekir. Zira Kutbeddin Melikşah 593 (1197) tarihinde ölmüş bulunuyordu.

١- أمر بعمارة هذا المسجد في أيام دولة

٢- الملك العادل قطب (الدنيار) الدين ملكشاه عز ونصره (+) بن عز

الدنيا والدين

٣- العبد الراجي الى رحمة الله تعالى قمتبيل ارسلان بن ابراهيم في سنة

ثلاث (تسعين) ثمانين و حسمائة

Metinde geçen "imare" kelimesi epigrafide inşaa ve tesis etmek anlamını ifade ettiği gibi bir binayı tamir etmek anlamına da kullanılmıştır. (Bk. Van Berchem; Corpus, s. 98; Halil Edhem, Kayseriyye Şehri, s. 18-19). Bu bakımdan kitâbe, tamir kitâbesi de olabilir. Bu takdirde cami, Danişmendliler zamanında yaptırılmış olabilir. İkinci kitâbe ise İbn Yusuf adında birini ve 609 (1213) tarihini vermektedir.

١- الفالب عز الدنيا و الدين ابو الفتح كيكاس

٢- بن كيكاسرو (برهان) أمير المؤمنين العبد الصو (بف ال)

٣- بن يوسف الى رحمة الله تعالى في سنة تسع وستماية

Bu kitabenin, caminin minaresine ait bir kitâbe olabileceği ileri sürülmektedir (Oktay Aslanapa, Türk Sanatı, II, s. 22).

2. H. Edhem, a.g.e., s. 29-30; O. Aslanapa, a.ge., s. 3.
3. Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, s. 399.
4. Seyahatname, C. III, s. 201.
5. A. Gabriel, Monuments Turcs, s. 144-145.

Ulu Cami Timur istilasında tahribata uğradığı gibi 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Sivas'a hakim olan Mezid Bey ile onu itaat altına almak isteyen Çelebi Mehmed'in ümerasından Bayezid Paşa arasında meydana gelen çarpışma esnasında da kısmen yıkılmıştır. Çelebi Mehmed kuvvetleri tarafından sıkıştırılan Mezid Bey, Ulu Cami'ye sığınınca Bayezid Paşa Cami'in yıkılmasını emretmiş, Mezid Bey de minareye çıkarak mücadeleye devam etmek istemişse de minare ateşe verildiğinden teslim olmak zorunda kalmıştır. Cami daha sonra hayır sahipleri tarafından tamir ettirilmiştir. 1525 yılında yeniden onarılan cami 1597'de Sivas Valisi Mahmud Paşa zamanında tekrar tamir görmüştür.⁶ Son olarak Şeyh Hacı İsmail Toprak'ın himmeti ve halkın yardımı ile 1955'de restore ve tamir ettirilerek ibadete açılmıştır.

Vakıfları: Vakfiyesi Timur istilası sırasında kaybolan cami'in eski vakıfları daha sonra padişah beratları ile görevlilerin tasarrufunda bulunan yerlere göre tesbit ve tescil edilmiştir.⁷ Vakıflarını, 1578'de tanzim edilmiş evkaf ve tahrir defterlerinden tesbit etmiş bulunuyoruz. Camiye altı köy, yedi mezraa, dört zemin (arazi) vakfedilmiştir. Ayrıca daha sonra bazı hayır sahibi kişilerin tahsis ettikleri gelirle cami'in vakıf gelirinin arttığı görülmektedir. Tahrir defterinde yapılan tashihlerden ve pusula kayıtlarından cami'in vakıflarının bu yüzyılın başlarına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.

Vakıf köy ve mezraalar:⁸

- 1- Pirkinik köyü malikânesinin 3/4'ü
- 2- Fırındar köyünün 80 sehinden 40 sehimî,
- 3- Çelebi Deresi köyü malikânesinin 80 sehinden 60 sehimî.
- 4- Koz Viran köyü.
- 5- Kan Abad nahiyesine bağlı Kolan Kohac köyü malikânesinin tamamı.
- 6- Tusdik köyü malikânesinin yarısı.
- 7- Pirkinik köyüne bağlı Boyaluca, Konuk Boğan ve Kılan mezraaları, Koz Viran köyüne bağlı Bekir Viran mezraası, Sivas merkeze bağlı Zulek köyü yakınında Havalgı ve Keygan mezraaları.
- 8- Sivas'ta Hitani adıyla bir zemin (arsa) ve Abdülvehhab Gazi Zaviyesi yakınında bir zemin ile Koçhisar (Hafik) da Han yeri demekle ma'ruf iki zemin.

9- Sinan Paşa evkafından her yıl 100 akçe, Ahmed Bey oğlu Pir Ahmed Bey

evkafından (Zulek ve Başbüyük köylerinde) her yıl iki müd buğday ve Mevlânâ Hüsam evkafından 10 kile buğday ve 10 kile arpa muarraf, ferraş ve cüz okuyanlara; Darü'r-raha evkafından müezzinlere gelir tahsis edilmiştir.

2- Ayaz Hanı Mescidi: Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykâvus zamanında, Emir-i ahurluk görevinde bulunmuş olan İmadeddin Ayaz tarafından yaptırılmıştır. Mescid, Sivas darüş-şifası vakfiyesinin kaydına göre yine İmadeddin Ayaz tarafından yaptırılan hanın mescidi-dur. Söz konusu vakfiye 615 (1218) tarihinde tanzim edildiğine göre mescid bu tarihten önce, XIII. yy.'in hemen başlarında yapılmış olmalı. Vakfiyede Emir-i ahur ünvanı ile kaydedilen İmadeddin Ayaz'ın adına Sinop kitâbelerinde de rastlanmaktadır. Ancak kitâbede onun sadece emir ünvanı görülmektedir.⁹ İzzeddin Keykâvus tahta çıktığı sırada Emir-i ahur Zeyneddin Başara idi.¹⁰ Alaaddin Keykubad'ın tahtı ele geçirmek için kardeşi Sultan İzzeddin'i Kayseri'de kuşatması başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra, Zeyneddin Başara Niğde valiliğine tayin edilmiş olduğuna göre ondan boşalan Emir-i ahurluk görevine İmadeddin Ayaz'ın getirildiği anlaşılmaktadır. Ancak, Sinop kuşatmasına da Niğde valisi olarak katılan Zeyneddin Başara'yı¹¹ Alaaddin Keykubad'ın cülusu sırasında tekrar Emir-i ahur olarak görmekteyiz.¹² Buna göre İmadeddin Ayaz, İzzeddin Keykâvus'un son yıllarında Emir-i ahurluk görevinden alınmış veya Halep seferinden dönüşte birçok emirler gibi o da Elbistan'da öldürülmüş olabilir.

3- Kazvinî Mescidi: Kazvinli Cemaleddin Muhammed tarafından yaptırılmıştır. Darüş-şifa ve Gök Medrese vakfiyelerinde adı kaydedilen mescid 1218'den önceki bir tarihte yaptırılmıştır. Cemaleddin Muhammed'in adına sadece Darüşşifa vakfiyesinde rastlanmaktadır. Gök Medrese vakfiyesinde ise Mescidin vakıfları olduğu kaydedilmektedir.¹³

4- Attarlar Mescidi: Sahib Ata'nın Gök Medrese vakfiyesinde adı kaydedilen Attarlar

6. I.H. Uzunçarşılı-R. Nafiz, *Sivas Şehri*, s. 146.

7. Cami-i mezbûr atik olup, Timurlenk garetinde harab ve vakfiyesi zayı olub, bade erbab-ı hayrat tamir idüb... *Defter-i Evkaf-ı Rum*, (Tapu ve Kadastro Gn Md. Arşivi) No: 583; s. 4b.

8. *Defter-i Evkaf-ı Rum*, Nr: 583, s. 4a-b; *Sivas Tahrir Defteri*, Nr: 14, s. 31a, 35b, 39b, 69a, 72b.

9. Şakir Ülkütaşır, "Sinop'ta Selçukiler Zamanına Ait Tarihî Eserler", *Tarih ve Arkeolografya Dergisi*, Sayı V, s. 125.

10. İbn Bibi, s. 164.

11. Ş. Ülkütaşır, *A.g.m.*, s. 120.

12. İbn Bibi, s. 270.

13. Sadı Bayram-Ahmed Karabacak, "Sahib Ata ve Vakfiyeleri", *VD, Sayı XIII*, s. 35, 54, 57.

Mescidi, Sivas çarşılarının daha XIII. yy'ın başlarında mevcut olduğu bilindiğine göre XII. yüzyıl sonlarında yaptırılmış olmalı. Gök Medrese vakfiyesinde mescidin vakıflarının olduğu haber verilir.¹⁴

5- Cemaleddin Ali Mescidi: Gök Medrese vakfiyesinde vakıf kaydı görülen mescid, mesleği terzi olan Cemaleddin Ali tarafından adı geçen medreseden daha önce yaptırılmıştır.¹⁵

6- İki Kardeş Mescidi: Gök Medrese vakfiyesinde kaydedilen bu mescid, adından da anlaşıldığı gibi iki kardeş tarafından 1271'den önceki bir tarihte yaptırılmıştır. Medrese vakfiyesinde mescidin, Semanî Hanı yakınında vakfı olduğu belirtilir.¹⁶

7- Hacı Zeki Mescidi: Yine Gök Medrese vakfiyesinde adına rastladığımız Hacı Zeki Medresesi de, adı geçen medreseden daha önce inşa edilmiştir. Medrese vakfiyesinde Sivas dışında Kızılca Köy mevkiinde vakfı olduğu kaydedilir.¹⁷

II- DARÜŞŞİFA

a- Vakfın Kurucusu: İzzeddin Keykâvus

İzzeddin Keykâvus 1211-1220 yılları arasında hüküm sürmüş olan Selçuklu Sultanıdır. Malatya valisi iken babası Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1211 yılında ölümünü müteakip tahta çıktı. Halife Nasır Li Dinillah'ın menşuru ile fütüvve girdi. Tahtı ele geçirmek için ayaklanan kardeşi Alaaddin Keykubat'ı 1213'te Ankara'da yenerek Malatya civarında Minşar kalesine hapsedti. 1214 yılında Sinop'u fethederek Anadolu'nun diğer şehirlerinden getirilen Türk halkı ile iskân etti. Sınırlarını Ereğli ve Karaman'a kadar genişletmiş olan Kilikya (Çukurova) Ermeni Krallığı üzerine 1216'da sefer yaparak Ermenileri Toroslar'ın güneyine süren Keykâvus, aynı yılın sonlarında 1207'de fethedilen fakat 1212'de Bizans tarafından işgal edilen Antalya'yı yeniden fethederek Selçuklu topraklarına kattı. 1217 yılı başlarında tekrar Ermeniler üzerine sefer yaparak Çiçin ve Haçin kalelerini ele geçirdi. Kışı Antalya'da geçiren Keykâvus, Mengücek hükümdarı Fahreddin Behramşah'ın kızı Selçuk Hatun ile evlendi. 1218 yazında Eyyubilere karşı sefere çıkan İzzeddin Keykâvus, kuvvetlerinin Halep önlerinde yenilmesi üzerine Elbistan'a çekildi. Halep'e kadar fethettiği yerlerin düştüğünü öğrenince hidde-te kapılarak sefere katılan komutanları bir eve kapatıp diri diri yaktırdı. Ancak bir süre sonra komutanlarını haksız yere öldürmekten duyduğu acı; zayıf ve nahif Sultanın hastalanmasına sebep oldu. Eyyubi hükümdarı Melik Eşref'e karşı ittifak yapan Erbil hükümdarı Mu-

zafferüddin Gökboru, Diyarbakır hükümdarı Melik Salih, Mardin hükümdarı Artuk Arslan'ın kendisini metbu tanımları üzerine intikam hırsıyla dolu olan Gıyaseddin Keyhüsrev yeniden Eyyubilere karşı sefer hazırlığına başladı. Büveysir'de birleşen müttelikler Selçuklu ordusunu bekledikleri bir sırada İzzeddin Keykâvus'un hastalığı arttı. Hekimlerin tavsiyesine uyularak havasının ve suyunun iyi geleceği ümidiyle Malatya yakınında Viranşehir (Doğanşehir)'e götürüldü. Çok geçmeden orada öldü ve vasiyeti uyarınca Sivas'ta yaptırmış olduğu Darüşşifa içindeki türbesine defnedildi.¹⁸

b- Darüşşifa'nın İnşası:

Bugün Sivas'ta **Çifte Minare'nin** karşısında bulunan ve **Şifaiye Medresesi** adıyla tanınan Darüşşifa, dünyanın günümüze kadar gelebilen en eski hastahanelerinden biridir. Kitabesinin kaydına göre¹⁹, İzzeddin Keykâvus tarafından 1217 /614 H) tarihinde inşa ettirilmiştir. Anadolu Selçuklu tarihinin yerli kaynakları, Sivas Darüşşifa'sından ancak İzzeddin Keykâvus'un ölümü dolayısıyla bahseder ve onun, kendi yaptırdığı bu Darüşşifa içindeki türbesinde medfun olduğunu kaydetmekle yetinirler.²⁰ Darüşşifa hakkındaki bilgilerimiz binanın incelenmesine ve vakfiyenin muhtevasına dayanmaktadır. Binaya batı tarafında bulunan büyük bir kapıdan girilir. Giriş kapısından sonra geçilen karanlık bir koridor ikinci bir kapı ile avluya açılır. Dört eyvanlı ve revaklarla süslü 704 m² lik bu avlunun etrafında dizili 30 kadar oda ve uzun koğuşları içine alan 48x69 m boyutundaki bu muhteşem yapı Selçuklu mimarisinin tipik özelliklerini yansıtır. İç kapının karşısına gelen kısımda geniş bir divanhane

14. A.g.m., s. 35, 54.

15. A.g.m., s. 35, 54.

16. A.g.m., s. 35, 58.

17. A.g.m., s. 35, 59.

18. Bkz. osman TURAN, "Selçuklular Zamanında

19. Türkiye" s. 293-324.

اربع عشرة هذه الدار الصالح لرضا الله تعالى السلطان الغالب بامر الله

عز الدنيا والدين ركن الاسلام والمسلمين سلطان البر والبحر تاج آل

سلجوق ابو الفتح كيكافوس بن كبحسرو برهان امير المؤمنين في تاريخ

سنة اربعة عشرة وستمانه

İlk kez C. Huart tarafından yayınlanan (ep. Ar. d'Asie Mi-neure, III. 359) ve Sivas Salmesinde de bulunan kitâbeyi daha sonra M.V. Berchem ve H. Edhem tam olarak yayınlamış, (CIA, III. 7). Bundan sonra da aynı kitâbe şu eserlerde yer almıştır: İ.H. Uzunçarşılı-R. Nafiz; **Sivas Şehri**, s. 102; A. Gabriel; **Monuments Turcs d'anatolie** v. II. p. 150; **Repertoire Chronologique d'Epigraphie Arabe**, v. X. p. 147; S. Ünver; **Selçuk Tababeti**, s. 56; S. Çetintaş; **Sivas Darüşşifası**, s. 13.

20. İbni Bibi, s. 271; Anonim **Selçuknâme**, s. 44; Yazıcıoğlu; s. 183. Niğdeli Kadı Ahmed, va. 295.

görüldü ki burasının, hekimlere ayrılmış muayenehane kısmı olduğu tahmin edilmektedir. Odaların üstünde bulunan tuğla kemerler, her iki tarafa beşerden on adet mermer sütun üzerine oturtulmuştur. Mermer üzerine yazılı kitâbesini taşıyan giriş kapısında bordür geçmeli ve mukarnaslı niş kemerinin iki yanını güneş ve ayı canlandıran arslan ve boğa başı kabartmaları süsler. Büyük eyvan kemerinin iki yanında yine güneş ve ayı temsil eden erkek ve kadın başı figürleri yer alır.²¹ Avlunun sağına düşen güney tarafında Darüşşifa'nın banisi İzzeddin Keykâvus'un on köşeli türbesi bulunur. Kalın ayaklar üzerine yükselmiş kemer ve tonozun çerçevelemiş olduğu türbenin cephesinde çini üzerine yazılı kitâbe, İzzeddin Keykâvus'un ölümünü ifade eder ve 4 Şevval 617 (2 Aralık 1220) tarihini taşır da bu tarih onun ölümünü değil, kitâbenin yazıldığı tarihi gösterir.²² Çünkü, İzzeddin Keykâvus 1220 yılı başlarında ölmüştür.²³ Türbe kapısının üstünde yükselen kemer kavsine zamanın anlayışına göre duyuş inceliklerini ifade eden Farsça dizeler yazılmış, kapı ve pencere kemerleri üzerine Rahman suresinden bir ayet işlenmiştir.²⁴ Kapının arkasında yıldız örgü ile süslü mihrab yer alır. Mihrab kemerini dolaşan yazı şeridi de Kur'an'ın Tövbe suresinden bir ayettir.²⁵ Türbe içindeki İzzeddin Keykâvus'un sandukası üzerinde onun hasta iken hayatından ümidini kestiği bir sırada söylediği bir kıta şiir görüldü.²⁶

Şifahane ve türbe, tuğla ile karışık çini mozaik tekniğinin en abidevi eseri olup mavi, beyaz, firuze ve lacivert renkli kufilerle süslü; geometrik geçmeler ve yıldızlarla örgülüdür.²⁷

Evkaf kaydından Darüşşifa'nın bir de çeşmesi olduğunu, fakat zamanla bakım-sızlıktan kullanılmaz hale geldiğini öğreniyoruz.²⁸

Darüşşifa'yı yapan mimarın kim olduğu bilinmemektedir. Türbenin sağdaki pencere açıklığının üst köşesinde Ahmed b. Bezl el-Merendi adı kaydedilmiştir. Diğer kitâbeler gibi pencere kitâbesini de ilk kez yayınlayan Halil Edhem ve Van Berchem ile daha sonra yayınlayan İ.H. Uzunçarşılı ve R. Nafiz bu konuda herhangi bir yorumda bulunmadıkları gibi kitâbede adı geçen şahsın adını da eksik okumuşlardır. Kitâbenin tam olarak okunmasını sağlayan S. Çetintaş hafriyat dolayısıyla yaptığı yayında bu şahsın "türbe çinilerini yapan usta" olduğunu ileri sürmüştür.²⁹ İran'da Tebriz yakınlarındaki Merend kentinden geldiği anlaşılan³⁰ Ahmed oğlu Muhammed de Darüşşifa vakfiyesine tanıklık etmiştir. Öte yandan vakfiyede Dürüşşifa'nın sınırları belirtilirken

komşu taşınmazların sahiplerinden Bedreddin Ali'nin mimar olduğu kaydedilmektedir. Bu kayıt, Darüşşifa'nın mimari bu şahıs olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Kuruluşunda hastahane olarak inşa edilen Darüşşifa Osmanlı devrinde medrese haline getirilmiş,³¹ bundan sonra da Şifaiye Med-

21. S. Ünver; *Selçuk Tababeti*, s. 56-60; S. Çetintaş; *Sivas Darüşşifası*, s. 13; O. Aslanapa; *Türk Sanatı*, c. II, s. 101.

22. İ.H. Uzunçarşılı-R. Nafiz; *Sivas Şehri*, s. 102; S. Çetintaş; *a.g.e.*, s. 15.

لقد اخرجنا من سعة القصور الى ضيق القبور. يا حسرتا ما كان اغنى

عنى مالى. هلك عنى سلطانه تحقيق الانتقال وتبين الرجال عن ملك

وشيك الزوال في الرابع من شوال سنة سبع عشر وستماية

23. O. Turan; *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 319.

24. S. Çetintaş; *a.g.e.*, s. 18

در جهان شاهان بسی نورند کردون ملک بتکریدا کنون بنات النعش وار

از دست مرگ

تیر سان پروین کسل بود وستان حوزا شکار نیرها شان شاخ و نیرها شان

تار تار

25. Ö. Bakırer; *Anadolu Mihrabları*, s. 139-140.

26. İbn Bibî'nin de kaydettiği şiir (al-Avâmîrül'Ala'iyye, s. 271) Yazıcıoğlu tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. (*Tevârih-i Âl-i Selçuk*, s. 138); Krş. İ.H. Uzunçarşılı; *a.g.e.*, s. 102-103; S. Ünver; *a.g.e.*, s. 60; S. Çetintaş; *a.g.e.*, s. 22

Bu cihan ki terk edip gittik

Rencini halde berk edip gittik

Şimden sonra nevbet erdi size

Nitekim ewel ermiş idi bize

ما جهان را گذاشتیم وشدیم

رنج راحته نکا ستیم دشدیم

بعد ازین نوبت شماس که ما

نوبت خویش داشتیم دشدیم

27. O. Aslanapa; *Türk Sanatı*, c. 2, s. 101-102.

28. *Defter-i Evkaf-ı Rum*; Tapu ve Kadastro Gn. Md. Arşivi, Nr. 583, s. 3a.

29. S. Çetintaş; *a.g.e.*, s. 18.

30. Sahib Ata'nın Konya'daki imaretinin 679 tarihli vakfiyesi Konya'da bir mahallenin "Merendî" adını taşıdığını kaydeder, V.G.M. Arşivi, D. 592, s. 101.

31. Şimdiye kadar Sivas Darüşşifa'sının hem hastahane hem de medrese olarak inşa edildiği sanılıyordu (S. Çetintaş; *a.g.e.*, s. 105-107; S. Ünver; *a.g.e.*, s. 57). Halbuki vakfiyede medreseye ait bir kayıt olmadığı gibi Sivas tahrir ve evkaf defterlerinde Darüşşifa'nın sonradan medrese haline getirildiği açıkça ifade edilmektedir. (... vakf-ı Darüşşifa der Sivas, haliya medrese..... elen medrese..... şimdi medrese olmuştur....., şimdiki halde mezkur Darüşşifa medrese olmuştur. (*Sivas Defteri*; Tapu ve Kadastro Gen. Md. Arşivi, Nr. 14, s. 90a, 103b, 171a, 261b, 280, 281a, 282a) Medrese-i mezbûre asıl vaziyette Darüşşifa olub emr-i padişahı ve hük-m-i şehinşahi birle medreseye tebdil olmağın...-*Defter-i Evkaf-ı Rum*, Tapu ve Kadastro Gen. Md. Arşivi, Nr. 583, s. 3a.

resesi adını almıştır. XVI. yy sonlarında (582/1574'de) yedi öğrenci ile öğrenim yapan medresenin³² 1912-1913 yıllarında öğrenci sayısı 500'e ulaşmıştır.³³ Darüşşifa 1916'da I. Dünya Harbi dolayısıyla askeri anbar olarak kullanılmıştır.³⁴ Bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan bina restore edilmiştir.

c- Darüşşifa'nın Vakıfları:

1. Konya'da şehrin dışında bir bostan.

Bostana sınır olan arazinin sahibi Kayserili Zeyned-din Alishir b. Hüseyin, Kayseri'nin kuzey batısında ve kente 30 km mesafede Kızılırmak üzerinde Tekgöz Köprüsü'nü yaptıran şahıstan başkası olmasa gerek. Zira Selçuklu sultanı Rükneddin Süleyman zamanında 599/1202 tarihinde inşa edilen ve Avrupalı seyyahların daha sonra XVI. yy'ın sonlarında Venedik'te yapılan Rialto Köprüsü'ne benzettiği bu köprünün³⁵ kitâbesinde aynı şahsın adı kaydedilmektedir.³⁶

Bostanın diğer sınırında halktan biri olan ve mesleğinin saraçlık olduğu anlaşılan Cemaleddin Muhammed'e ait bir bağın bulunması, Konya civarının o devirde de bağlık ve bahçelik olduğunu gösterir. İki tarafından yol geçen bostanın mevkii belirtilmediğinden kentin hangi yöresinde bulunduğu bilinmemekle beraber, üçüncü Haçlı seferi esnasında Alman İmparatoru Frederik Barbaros ordusunun da karargâh kurduğu tahmin edilen Meram Bağları³⁷ yöresinde olabileceği düşünülebilir.

2. Konya'ya bağlı Cenne kasabasının Beydegün (Beytekin بیدکین) köyünde bitişğinde anbarı ve ahır olan tek su gözlü değirmen.

Cenne, Ermenek ilçesinin 10 km. batısında daha önce Nevahisu denen ve Göksu'ya katılan Küçüksu Deresi yanında bulunan bugünkü Pamuklu köyüdür. Vakfiyede belirtildiği gibi değirmen bir akarsu üzerinde bulunduğu göre, bu akarsuyun Küçüksu Deresi olduğu, Beydegün köyünün de aynı dere kenarında bulunduğu ve bugün mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Değirmenin sınırında Sivasos Bahçesi adını taşıyan bir yer kaydedilmiştir. Sivasos adı Danişmendname'de geçtiği gibi Sinop kitâbelerinin birinde de kale inşaatını yapan mimarlardan birinin adı olarak kaydedilmiştir. Danişmendnâme'ye göre, Abdülvehhab Gazi ve gaza arkadaşları, Mihail veya Manuel'in kardeşi ve Tokat beyi Sivasos'un bir hilesi ile kendilerini Kıpçak ilinden dönen halifenin askerleri olarak göstererek Sivas'a girerler. Fakat arkadan gelen Rum çerisi şehri ele geçirip mukavemet eden bu gazileri şehit eder. Danişmend Gazi Sivas'a geldiğinde bu

şehitlerin kemikleri ile karşılaşır.³⁸ Sinop kitâbesinde adı geçen mimar Sivasos'a gelince o, İzzeddin Keykâvus devrinde yaşamış bir mîmardır. Bilindiği üzere İzzeddin Keykâvus 1214 te Sinop'u fethedince şehri iskân edip imarına başlar. Özellikle kale ve surların yapılmasını emreder. Ülkenin her tarafından gelen mimarlar inşaatta görev alırlar. İşte kale ve sur inşaatını yapan mimarlardan biri de Sivasos olup sur burçlarının birisi üzerinde adı kayıtlıdır.³⁹

Danişmendnâme'de adı geçen Sivasos'un gerçek bir şahıs olsa dahi aradaki zaman farkı dolayısıyla vakfiyede adı geçen Sivasos ile aynı şahıs olması mümkün gözükmemektedir. Oysa kitâbe ve vakfiye aynı devirde, hatta iki yıllık bir ara ile yazıldıklarından her iki belgede de adı kaydedilen Sivasos'un aynı şahıs olması daha kuvvetli bir ihtimal gibi görünmektedir.

3. Ereğli Rabazında (dış mahallesinde) Türkmenler Çarşısı (Sovku't Terakime)'nda yan yana 30 dükkân.

Vakfiyenin Ereğli'ye ait bu kaydı, kentin XIII. yy başlarında genişleyip büyüdüğünü ve dış mahallenin oluştuğunu ortaya koyar. Türkmenler çarşısı ifadesinden kentte gayri müslimlerin de meskun olduğu, onlara ait başka çarşıların da bulunduğu, bununla beraber Türklerin kendilerine özgü bir çarşı oluşturacak kadar nüfus bakımından oldukça kalabalıklaştıkları anlaşılmaktadır. Vakıf dükkânları yanında sultana ait başka dükkânlar ile sahipleri belirtilen diğer dükkânların kaydı çarşıda dükkân sayısının otuzdan daha çok bir sayıya ulaştığını gösterir. Ereğli'de, çarşının ancak bir kısmını oluşturan dükkân sayısına oranla, tahmini Türk nüfusunun XIII. yy başlarında hiç de küçümsenemeyecek bir durumda olduğu ortaya çıkar. Kentin, Anadolu fatihi Süleyman Şah zamanından beri Türklerin elinde bulunduğu göz önüne alınırsa, vakfiyenin tanzim tarihine kadar geçen bir buçuk asra yakın süre içinde Türkleşmesini ve nüfusunun Türkler lehinde artışını tabii karşılamak gerekir.

32. Defter-i Evkaf-ı Rum, aynı arşiv, s. 3a.

33. Sivas Vilayeti Salnamesi (1331) s. 208.

34. S. Ünver; a.g.e., s. 59.

35. C. Çulpan; Türk Taş Köprüleri, s. 55-58.

36. H. Edhem; Kayseriye Şehri, s. 9.

37. O. Turan; Selçuklular Zamanında Türkiye, s. 223.

38. I. Melikoff; La Geste de Melik Danişmend, s. 197-199.

39. Hüseyin Hilmi; Sinop Kitâbeleri, s. 8; M. Şakir Ülkütaşır; "Sinop'ta Selçuklular Zamanına Ait Tarihi Eserler", Tarih ve Arkeoloğrafya Dergisi, sayı. V. s. 130; Repertoire Chronologique d'Epigraphie Arabe, X. No. 3764; I.H. Uzunçarşılı; Anadolu Kitâbeleri c. I, s. 211.

Türk nüfusunun yoğunlaştığı kentte, Türklerin kendilerine özgü çarşıları yanında ibadet yerlerinin de bulunması tartışılmaz bir gerçektir. Nitekim vakfiyenin kaydı, mevkuf dükkanların belirtilen sınırları dolayısıyla, Ereğli'de Hacı Budak adını taşıyan bir mescid olduğunu ortaya koymakta ve bu mescide vakıf yapıldığını haber vermektedir. Bu kayda göre Ereğli'de varlığı ve adı bilinen en eski mescid Hacı Budak Mescidi'dir. **Osmanlı Tahrir Defterleri**'nde Ereğli Mahalleleri arasında Budak Mahallesi görülmektedir.⁴⁰ Bu mahalle adını Hacı Budak'tan almış olmalı. İslam ülkeleri ve Türkiye'de mahallelerin birçok defa adlarını cami ve mescidlerden aldığı bilinmektedir.

Darüşşifaya Ereğli'de mevkuf dükkanlara sınır olan diğer dükkanların sahipleri Hüseyin oğlu Yermubi ve Yusuf oğlu İmadeddin Damin, tarihî kaynaklarda adlarına rastlayamadığımız halktan kişilerdir. Bu kişiler yanında adı kaydedilen Şehabeddin Alemi'nin kendisine nisbet edilen unvanda belirlendiği gibi Emir-i Alem (sancaktar) olduğu anlaşılmaktadır. Ancak "*eskiden Şehabeddin Alemi adıyla tanınan sultan dükkanları*" ifadesi dükkanların emir-i Alem olan Şahabeddin adında bir şahıstan sultana geçtiğini belirtmektedir. Olayların tarihî seyrine uyan bu ifadeye göre, adı geçen Şehabeddin daha önce Selçuklu emirlerinden olup, sonra Suriye'ye giden ve Eyyubî hükümdarı Melik Zahir Aziz'in Atabeyliğine tayin edilen Şehabeddin Tuğrul olmalı.⁴¹

4. Aksaray'da şehrin dışında Mermindi (مرمندی) diğer adı ile Rumiye köyü.

Vakfiyenin tarifi ve sınırla belirtilen köylerin yerlerinin tesbitinden Aksaray'ın hemen yakınında olduğu anlaşılan bu köy zamanla ya gelişip büyüyen şehrin sınırları içerisinde kalmış veya kaybolmuştur.

Vakıf Rumiye köyünün sınır köyleri:

Senirköy: Fatih zamanında 881/1476 tarihinde Karamanoğlu İbrahim Bey'in berati ile yazılmış olan vakıflar yenilenirken Abdüsselam malikanesi olarak kaydedilmiştir.⁴² Yavuz Selim zamanında 902/1514 tarihinde Senirköy, Emirze oğlu İbrahim Bey'in timarı olarak yazılmıştır.⁴³ Kanunî zamanında ise burasını Sinan Bey oğlu Hamza Bey satın almakla beraber malikanesinin üç buçuk sehimini yine Abdüsselam Bey'indir.⁴⁴ Hamza Bey satın aldığı Senirköy'ün oniki sehimde beş sehimini 1529 da oğullarına vakfetmiştir.⁴⁵ III. Murat zamanında 992/1584 tarihinde yapılan Aksaray livasının mufassal defterinde 33 vergi nüfuslu bir köy olarak kaydedilen Senirköy III. Mehmed zamanında, bugün yeri tesbit edilemeyen fakat eski Aksaray'da olduğu tahmin edilen Sahra nahiyesine bağlı olup 1008/

1599 tarihinde çavuşlara zeamet olarak verilmiştir.⁴⁶

Vakfiyenin kaydı ile XIII. yy'ın başından beri varlığından haberdar olduğumuz Senirköy'ün 400 yıl kadar sonra nüfusunun (33x5= 165 tahmini nüfus) 165 kişiden ibaret olması bu meskun yerin gelişmediği izlenimini veriyor ki, bu da bize nüfusun sonraki yy.larda daha da azalarak köyün kaybolduğu ihtimalini düşündürüyor. Diğer taraftan XVI. yy da Senirköy'ün sınırında bir Danişmendli mezarı kaydedildiği gibi bu mezraya da Rumdığın köyünün sınır olduğu belirtilmektedir.⁴⁷ Senirköy'ün şimdiki yok olan fakat, Aksaray'ın kuzeyinde daha önce varlığı bilinen Rumdığın köyünün yakınında olduğu gerçeğine dayanarak, vakfiyede adı geçen öteki köylere nisbetle yerini şehrin doğusunda veya kuzey doğusunda aramak gerekir.

Karlıtaş: Vakfiyede Karlıtaş arazisi diye kaydedilen yerin bugün Aksaray'ın güneyinde kente 15 km. mesafede merkez bucağına bağlı Karataş köyü olması kuvvetle muhtemeldir. Zira vakfiyede bu köyden hemen sonra Karaviran köyünün adı verilmektedir. Karaviran köyüne göre batıda bulunan ve buraya komşu bulunan köy, vakfiyenin sınır tarifine uyan Karataş köyüdür.

II. Bayezid zamanında 906/1500-1501 tarihinde yapılan evkaf tesbitinde Karataş köyünden Aksaray'da Şeyh Hoca ve Cendere mescidlerine birer bağ ile Hacı Rükneddin Mescidi'ne bir tarla vakıf olarak kaydedilmiştir.⁴⁸ Yavuz Sultan Selim devrinde 902/1514 te yapılan tahrirre göre Karataş, Hasan Dağı nahiyesine bağlı, malikanesi ve divanisi timar olan 64 nüfuslu bir köydür.⁴⁹ 1654'te zeamet olarak verilmiştir.⁵⁰

Karaviran: Aksaray'ın Taşpınar bucağına bağlı kente 17 km mesafedeki Karaören köyüdür.

II. Bayezid zamanında bu köyden bir bağ Aksaray'daki Hacı Hamuş Zaviyesine⁵¹ Yavuz Selim zamanında aynı köyden bir bağ da Adem Mescidi'ne vakıf olarak kaydedilmiştir.⁵²

40. I.H. Konyalı; **Ereğli Tarihi**, s. 542.

41. Sibt İbnü'l Cevzi, s. 685; M.H. Yinanç; **Maraş Emirleri**, TTEM.

42. I.H. Konyalı; **Aksaray Tarihi**, c. I, s. 582

43. A.g.e., c. I, s. 602

44. A.g.e., c. I, s. 969; c. II, s. 1461.

45. A.g.e., c. I, s. 714

46. A.g.e., c. I, s. 853, 1152.

47. A.g.e., s. 602, 2200, 2030.

48. A.g.e., s. 540, 542, 545.

49. A.g.e., c. I, s. 576.

50. A.g.e., c. I, s. 760.

51. A.g.e., c. II, s. 1393.

52. A.g.e., c. I, s. 545.

902/1496 da Yavuz Selim adına yapılan tahrirde Karaviran köyü Hasan Dağı nahiyesine bağlı olup divanı şehzadenin hassı, malikânesi timar ve nüfusu 115 dir.⁵³ Kanunî devrinde malikânesi ve divanı timar olan Karaviran 92 vergi nüfuslu 68 haneli ve senelik 7919 akçe geliri olan bir köydür.⁵⁴ 935/1526 tarihli Karaman Kanunnamesinde Karaviran, Karaman Mirlivası Hüseyin Bey'in timarı olarak kaydedilmiş⁵⁵, 1584 yılında yapılan tahrirde de yine Hasan dağı nahiyesine bağlı olarak gösterilmiştir.⁵⁶

Öyuke (Eyule): Bu köy veya mezraa ile ilgili bir kayda kaynaklarda ve meskun yerlere ait yayınlarda rastlanmaz. Belki de bu köy Aksaray'a bağlı bugünkü Eyüb köyüdür. Müstensih köyün adını hatalı bir şekilde yazmış olabilir. Bu köyün yakınında ve mevkuf Mermindi köyünün üçüncü sınırında bulunan bağın sahibi Selçukî Hatun, adından da anlaşıldığı gibi hanedana mensup bir prensistir. Ancak bu prensesin hangi sultanın eşi veya kızı olduğunu tahmin etmek oldukça güçtür. Ölümü belirleyen bir ifade kullanılmadığına göre, muhtemelen o tarihte sağ olan bir prensistir. Hanedana mensubiyeti dolayısıyla da kendisine Selçukî adı nisbet edilmiş olmalı.

Sofular veya Sandal: Vakfiyede Selçukî Hatun bağı yanında gösterilen bu köy bugün kaybolmuş köyler arasında olup yerini bu köye sınır olarak adı verilen ve halen varolan Çeltik köyünün yanında aramak gerekir.

Çeltik: Aksaray'ın 15 km güney doğusunda bugün de aynı adı taşıyan köydür. Bu köy 1514'te Yavuz Selim zamanında yapılan tahrirde göre Hasandağı nahiyesine bağlı olup tımdır.⁵⁷

Gelegüle: Aksaray'ın 10 km doğusunda bulunan bugünkü Sevinçli köyüdür. Bu köy XV. yy.ın Aksaray eşrafından Baba Yusuf Hakiki'nin mülkünde iken 1477 Ağustos'unda onun tarafından oğulları Şeyh Evhadeddin ve Şeyh Safi'nin hizmetlerine vakfedilmiştir. Kanunî zamanında da Şeyh Baba Yusuf oğullarının vakfından olan Gelegüle'nin senelik geliri o zaman yapılan tahrirde 500 akçe olarak kaydedilmiştir.⁵⁸

Sahra: Vakfiyede adının yanlış bir istinsah sonucu Saфра (صفا) şeklinde yazıldığını sandığımız bu köy tahrir kayıtlarında adı geçen, Aksaray'a bağlı Sahra⁵⁹ köyü olmalı. Bu takdirde şimdiye kadar yeri tesbit edilemeyen bu köyün Aksaray ile Sevinçli köyü arasında bir köy iken bugün kaybolduğu veya zamanla gelişen Aksaray şehrinin sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır.

5. Kayseri'nin Efkere (Bahçeli) Köyü.

Efkere: Kayseri merkez ilçesinin Gesi bucağına bağlı bugünkü Bahçeli köyüdür. Köyün doğusunda Havuz Tepe bulunur ki vakfiyede de adı verilmeyen bu tepenin batısının köye hakim bir konumda olduğu belirtilmektedir. 992/1584 tarihinde yapılan tahrirde aynı köyün malikânesi yine Sivas Darüşşifası'na vakıf olarak kaydedilmiştir. Tahrir kaydında XVI. yy. sonlarında Efkere köyünün, ikisi gayri müslimlerle meskun olmak üzere dört mahallesi olduğu görülmüştür.⁶⁰

Vakıf Efkere köyünün sınır köyleri.

Deksadic (): Bu adı taşıyan bir köye tahrir defterinde rastlanmadığı gibi bugün de yörede mevcut değildir. Köyün sınırında Kırkor adını taşıyan bir değirmen kaydedilmiştir. Değirmene verilen isimden de anlaşılabileceği gibi muhtemelen XIII. yy. da gayri müslimlerle meskun olan köy zamanla Türkleşmiş ve adı değişmiştir.

Nanma: XVI. yy. da Harsanar Kalesi köyünün mezrası olan⁶¹ bu meskun yere bugün yörede rastlanmaz.

Balagesi: Gesi bucağına bağlı aynı adı taşıyan köydür. Vakfiyede, bu köyün ileri gelen sakinleri olarak Afdık b. Togos, Basil (Vasil ?) b. Tanır, Papaz Leon b. Koşef (Josef ?) b. Stefan gibi gayri müslimlerin adları verilmektedir. Bu husus vakfiyenin tanzim edildiği XIII. yy.ın başlarında köyün henüz Türklerle meskun olmadığını göstermektedir. Bununla beraber vakıf köyün sınır hattı boyunca kilise ve kale harebeleri yanında Eğri-pınar, Kemeryolu gibi Türkçe adların işaret edilmesi, Kayseri'ye çok yakın olan bölgenin yavaş yavaş Türkleştiğini ve mevcut gayri müslim cemaat aleyhine Türk nüfusunun arttığı sonucunu ortaya koyar. Nitekim XVI. yy. da köyün çoğunlukla Türklerle meskun olduğu görülmüştür. 992/1584 tarihli tahrirde göre Balagesi'nin malikânesinin yarısı mülk, yarısı 12 sehinden bir sehim (..... silinmiş okunamadı) Emirza, bir sehim kızı şah Divar mülkü olarak kaydedil-

53. A.g.e., c. I, s. 571.

54. A.g.e., c. I, s. 623, 657.

55. A.g.e., c. I, s. 848.

56. A.g.e., c. I, s. 729.

57. A.g.e., c. I, s. 573.

58. A.g.e., c. I, s. 639.

59. A.g.e., c. I, s. 572, 762.

60. Kariye-i Efkere malikâne-i Vakıf-ı Darüşşifâ der nefsi-i Sivas, Sultan Gıyaseddin (İzzeddin olacak) Keykavus veled-i Keyhüsrev veled-i Kılıç Arslan es-Selçukî vakf etmiştir. Ber muceb-i vakıfnâme el-müverrah be tarih-i 615 (Kayseri Defteri, Tapu ve Kadastro Genel Md. Arşivi, Nr. 136. s. 141a.

61. Kayseri Defteri, aynı arşiv, Nr. 136, s. 170b.

miştir.⁶² Vakfiyede sınır dolayısıyla verilen bilgiden, bölgede bağcılık yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu husus, bağları günümüzde Türkülere yansıyacak kadar meşhur olan Gesi ve civarının XIII. yy. başlarında da bağlık bir yöre olduğunu göstermektedir.

Mancusun: Vakfiyede Manzisun şeklinde kaydedilen bu köy bugün Yeşilyurt adını taşımaktadır. Vakfiyede köyün sakinlerine ait olduğu belirtilen değirmenler şüphesiz aynı köyün yakınından geçen Derindere suyu üzerinde bulunuyordu. 992/1584 tarihli tahrirde malikânesinin yarısı aynı köyün mescidi ile Ahi İsa Mescidi'ne vakıf, yarısı da yarımşar sehimden Emirza kızları Münire ve Şah-Dıvar için vakıf kaydedilmiştir.⁶³

Engürgölü: Köyün adını yakınında bulunan gölden aldığı anlaşılmaktadır. Bu köy Yavuz Selim devrinde Kayseri'ye bağlı köylerden biri olup, Sivas'a giden yolun ilk konağını teşkil ediyordu.⁶⁴ Bu köyün son asırlarda kaybolduğu anlaşıyor. Gölün yanından geçtiği belirtilen Sivas yolu günümüzde de aynı yerden geçen ve bu kenti Kayseri'ye bağlayan yegâne kara yoludur. Vakfiyenin kaydı bugün de Engür gölü yakınından geçen Kayseri-Sivas yolunun tarihi bir yol olduğunu ortaya koymaktadır. Kervansarayların yapıldıkları yerlere göre de ticaret yolu olduğu tesbit edilen bu yol, Selçuklular zamanında Antalya'dan başlayıp Konya, Aksaray, Kayseri, Sivas, Erzincan ve Erzurum gibi büyük şehirlerden geçerek İran ve Türkistan'a ulaşıyordu.⁶⁵

Frenc: Kayseri-Sivas yolu üzerinde ve Engürgölü yakınlarında olduğu belirtilen bu köyün adı görüldüğü gibi Türkçe değildir. Bugün yörede bu adı taşıyan bir köy olmadığı gibi Kayseri tahrir defterinde de rastlanmaz. Adı değişmiş bir gayri müslim köyü olmalı.

6. Mancusun (Yeşilyurt) köyü yakınında Engürgölü köyüne bitişik ve Efker (Bahçeli) köyüne bağlı yedi parça arazi (tarla). Vakfiyede bu arazilerin sınırları belirtilirken bazı köylerin adları kaydedilmiştir. Bunlar şu köylerdir:

Kavzin: Engürgölü köyü yakınında olduğu belirtilen bu köy de bugün mevcut değildir. Her iki köyü birbirine bağlayan yol üzerinde Uskifan Bazahan (اوسكيفان براهان) adında biri tarafından yaptırıldığı kaydedilen köprü, Engürgölü'nden Sarımsaklısu'ya akan dere üzerinde bulunuyor olmalı idi. Köprüden başka bir de değirmene adı verilen Uskifan'ın mühim bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Uskifan belki de Stephan adının Türkçe deforme edilmiş telaffuzudur. Bu takdirde söz konusu

şahıs, Ermeni Kralı I. Leon'un oğlu ve II. Thorus'un (1145-1169) kardeşi Stephan⁶⁶ olmalı. Aksi halde vakfiyede adı kaydedilen Uskifan veya Stephan Selçuklu tebaasından bir şahıstır. Eski haritalarda Efker (Bahçeli) köyü yakınlarında Stephan adını taşıyan bir yerleşme merkezi görülmektedir. Bu husus köyün söz konusu Stephan ile ilgili olduğu izlenimini vermektedir.

Sarımsaklı Su: Kızılırmak'ın kollarından Karasu'ya katılan Sarımsaklı, Eğri Dağ eteğinden çıkan bir deredir. Bugün aynı adı taşıyan Gesi bucağına bağlı bir köy vardır. Pınarbaşı ilçesinin Aziziye'den önceki adı da Sarımsaklı idi. Sarımsaklı köy tahrir defteri kayıtlarında da görülür.⁶⁷ Kanunî Sultan Süleyman İran seferine giderken ordu, Kayseri-Sivas yolu üzerinde Sarımsaklı suyunun kenarında konaklamıştır.⁶⁸

Karaviran: Tomarza ilçesinin merkez bucağına bağlı yeni adı Karaören olan bir Karaviran köyü mevcut ise de vakfiyede vakıf arazinin yeri, Karaviran'dan Kayseri'ye giden yol üzerinde bir göl yanında belirtildiğinden söz konusu köy, Bünyan ilçesinin merkez bucağına bağlı yeni adı Karacaören olan Karacaviran köyü olmalı. 1584 de yapılan tahrirde malikânesi vakıf ve divanîsi timar olan Karaviran, Vengök (ونگوك) köyünün mezrası olarak kaydedilmiştir.⁶⁹ Vakfiyede Gazi (غازی) şeklinde kaydedilen göl ise, Engür gölünün Kuzeyinde Kayseri-Sivas yolu yakınındaki Kaz gölüdür. Muhtemelen Gazi sözcüğü zamanla halk dilinde Kaz şeklinde telaffuz edilmiş olsa gerek.

Dadasun: Kayseri'nin merkez ilçesi merkez bucağına bağlı bugünkü Akçatepe köyüdür. 1584 yılında yapılan tahrirde Dadasun köyünün malikânesi Şeyh Çelebi Mescidi ile Emir Mescidi'ne vakıf olarak kaydedilmiştir.⁷⁰

Susuz-viran: Vakfiyede Sus-viran şeklinde kaydedilmiş olan bu köy veya mezraa bugün yoktur. XVI. yy.a ait Kayseri tahrir defterinde Susuz-viran Cırgalan köyünün mezrası olarak kaydedilmiştir.⁷¹ Cırgalan ise

62. Kayseri Defteri, s. 146a.

63. Kayseri Defteri, s. 138a.

64. Feridun Bey Münşeati (Haydar Çelebi Ruznâmesi) c. I, s. 398.

65. Osman Turan; "Selçuklu Kervansarayları", *Belleten*, Sayı 39, s. 474.

66. Michel le Syrien, III. p. 311-315; Gregoire, p. 170-172. Sempad, p. 620. Ebu'l Ferec (Tre), s. 392.

67. Kayseri Defteri, aynı arşiv, s. 130a.

68. Feridun Bey Münşeati, c. I, s. 585.

69. Kayseri Defteri, s. 130a.

70. Kayseri Defteri, s. 47a.

71. Kayseri Defteri, s. 65a.

Kayseri merkez ilçesi, merkez bucağına bağlı bugünkü Cirkalan köyüdür.

Vakfiyede vakıf arazilerin sınırları dolayısıyla adları kaydedilen köy ve mezarlardan Meslaba (مسلبا) ve Kadavrad (قداوراد) gibi meskun yerler yörede bugün mevcut olmadığı gibi Kayseri tahrir defterinde de bu yerlere ait bir kayda rastlanmaz.

Darüşşifa'ya vakfedilen yedi parça arazi, Efker (Bahçeli) köyüne bağlı olduğu halde, sınırlarının Kayseri mahkemesince ayrıca belirtilmesi gereğinin duyulduğu anlaşılmaktadır. Zira görüldüğü gibi bu araziler ile Efker köyü arasında bazı topraklar vakfiyede adları kaydedilen kişilere ikta olarak tahsis edilmiştir. Ancak ikta sahibi bu kişilerin, çoğunlukla baba adları dahi verilmediğinden kimliklerini tesbitte tahmin ve benzetme yapmaktan öteye gidilememektedir. Vakfiyede adları kaydedilen ikta sahiplerinden Hacı Yusuf oğlu Kayser'in ünvan ve görevi belirtilmemekle beraber ikta yerinin Kayseri civarında olması, onun İzzeddin Keykâvus tahta çıktığı sırada Kayseri şahnası bulunan Celaleddin Kayser ile aynı kişi olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. İzzeddin Keykâvus kardeşi Alaaddin Keykubad tarafından Kayseri'de kuşatılınca şehrin şahnası Celaleddin Kayser, Alaaddin'in müttetiklerini onun ittifakından ayırarak kuşatmanın kaldırılmasında mühim bir rol oynadı. Tahtı garantileyen İzzeddin Keykâvus, Celaleddin Kayseri'yi pervaneliğe tayin etti.⁷² Sinop fethine de katıldığı anlaşılan Celaleddin Kayseri'nin⁷³ yerine daha sonra Şerefeddin Muhammed pervaneliğe getirildi ise de Alaaddin Kaykubad tahta çıkınca onun tekrar aynı makamı işgal ettiği görülmektedir.⁷⁴ Daha sonraki olaylarda adına rastlayamadığımız Celaleddin Kayser'in hangi tarihte öldüğü bilinmemektedir. Diğer ikta sahiplerinden Tarancık (طرنجك) lakablı Muhammed, Fahreddin Şadbenar (شاد بنر), Hoca Muzaffer, Candar Emir Ali, Cündi Fahreddin, Cündi Zeyneddin, Cündi Şerefeddin, Cündi Muhammed ve İbrahim'in kimlikleri tesbit edilememektedir. Ancak, ikta devlette istihkakı olan kişiye verildiğine göre bu şahıslar birer devlet görevlisi olmalı idiler. Nitekim görüldüğü gibi bazılarının adları yanında emir, candar, cündi gibi meslekleri de nisbet edilmek suretiyle belirtilmiştir. Emir-i candarın saray muhafaza kumandanı, candarın da hükümdar veya divan muhafızlığı yapan saray teşkilatına mensup görevlilerden olduğu bilinmektedir.⁷⁵ Yukarıda adı geçen candar Emir Ali de saray veya divan teşkilatına mensup bir şahıs olmalı. Emir unvanı da onun Selçuklu sultanına ait Kayseri'deki saray veya divanda Emir-i Candar olduğunu ima etmektedir. Bilindiği gibi

Selçuklu sultanları zaman zaman Kayseri'de ikamet ettiklerinden bu kentte de bir sarayları vardı. Selçuklu devri kaynaklarında Candar ve Emir-i Candar terimlerine sık sık rastlandığı halde Cündi terimine nadiren rastlanmaktadır.⁷⁶ Aynı anlama gelen Hizb ve Cünd'un Alp Arslan zamanında şehir ve bölge kuvvetlerini teşkil eden asker olduğu ileri sürülmektedir.⁷⁷ Vakfiyede ikta sahiplerinin adlarına nisbet edilen cundilik bir tür bölge muhafız askerini ifade etse gerek. İktalar da bu göreve karşılık verilmiş olmalı.

7. Malatya'nın Saman köyü.

Malatya'nın kuzey batısında merkez ilçesi merkez bucağına bağlı bugün de aynı adı taşıyan köydür. 967/1559-60 tarihinde yapılan tahrirde Saman köyünün malikânesi ve divanî vergisi yine Sivas Darüşşifa'sına vakıf olarak kaydedilmiştir.⁷⁸ Tahrir defteri kaydına göre, 108 hane ve 160 vergi nüfusu olan bu köyde XVI. yy. da pamuk (penbe) ekimi yapıldığı anlaşılmaktadır. Bugün Malatya yöresinde bu bitki ziraatı yapılmamaktadır.

Vakıf Saman köyünün sınır köyleri:

Kasrik: Vakfiyede bir tepenin adı olarak verilmektedir. Bugün, yörede Kesrik adı ile bir tepe ve Kale bucağına bağlı yeni adı Tepeköy olan bir Kesrik köyü vardır. XVI. yy. da Kutludere köyüne bağlı bir mezraa olan Kasrik 967/1559-60 tarihinde yapılan tahrirde Sivas Darüşşifa'sına vakıf olarak kaydedilmiştir.⁷⁹ Vakfiyede bu mezraanın Darüşşifa'ya vakıf olduğuna dair bir kayıt yoktur; sonradan vakfa ilave edildiği anlaşıyor.

Cakemka (چاكمكا): 967/1559 tarihi Malatya Tahrir Defterinde kaydedilen Çekmuke (چكمركه) köyü⁸⁰ olmalı. Bugün Malatya'da bu adı taşıyan bir köy yoktur.

Silbisi: Vakfiyede Silbusi, Sayusi (سايوسي) şeklinde okunan köy Silbisi olmalı, Silbisi 967/1559 tarihli Malatya Tahrir Defterinde Çekmuke köyünün mezrası olarak kaydedilmiştir. Bu mezraa bugün Malatya ile birleşmiş olup Devlet Demir Yolları'na ait lojman evleri-

72. İbn Bibi, s. 169.

73. M.Ş. Ülkütaşır; **Sinop'ta Selçuklular Zamanına Ait Tarihî Eserler**, s. 130.

74. İbn Bibi, (Tıpkı Basım) s. 258.

75. İ.H. Uzunçarşılı; **Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal**, s. 88-89.

76. İbn Bibi, s. 254.

77. M.A. Köymen; **Alp Arslan Zamanı Selçuklu Askeri Teşkilatı**, **TAD**, sayı 8, s. 35.

78. Malatya Defteri, Tapu ve Kadastro Genel Md. Arşivi, Nr. 142, s. 35a-36a (Kariye-i Saman tabii kasaba (Malatya), malikânesi ve divanîi tamamen vakf-ı medrese-i Darüşşifa der Sivas)

79. Malatya Defteri, aynı arşiv, Nr. 142, s. 44a

80. Malatya Defteri, s. 43a.

nin bulunduğu yerlerdir.

Gelengeç: Vakfiyede Gelagenci (گلاجنجی) imlası ile yazılan köy Gelengeç köyü olmalı. 1559 da 22 hane ve 31 vergi nüfusu olan Gelengeç köyü Miralay Şah Ali zeameti olarak kaydedilmiştir.⁸¹ Bugün yörede Gelengeç adını taşıyan bir tepe vardır.

Beledna(e): XVI. yy. da Selleme köyünün mezraası olan Beledne'nin 1559'da yapılan tahrirde malikânesinin yarısı 12 sehimden 4 sehim İzzet oğlu İbrahim, 4 sehim İskender oğlu Cafer, 2 sehim Seydi Vakkas, 2 sehim de Hasan Abdülkadir mülkü olarak yazılmıştır. Malikânesinin diğer yarısı ile divanı ise, Kubad ve İbrahim timarı olarak kaydedilmiştir.⁸² Bugün yörede Beledne adını taşıyan bir köy veya mezraa yoktur.

Vakfiyede geçen Harabî (حرابی) Sermu (سرمو) gibi köy ve mezraalar, tahrir kayıtlarında görülemeyen, bugün yörede de olmayan kaybolmuş veya adları değişmiş XIII. yy.ın meskûn yerleşme merkezleridir. Vakıf Saman köyü arazisinin sınırından geçtiği belirtilen *Küffar deresi bugünkü Horata deresi, Eğir deresi Derme suyu, köyün batı sınırını teşkil eden Kutluğ dere de Beyler deresine tekabül etmektedir.* XVI. yy. da Malatya'ya bağlı bir köy de Kutlu-dere adını taşıyordu.⁸³ Vakfiyede sınır dolayısıyla Malatya-Elbistan arasında büyük yol olarak nitelendirilen işlek bir yolun varlığına işaret edilmektedir. Bu kayıttan, Bağdat ve Halep yönünden gelen kervanın Malatya-Elbistan yolu ile Orta Anadolu'ya ulaştığı anlaşılmaktadır.

8. Tokat'ın Ebigül (Abıgöl? Bingöl?)

(ابیگل) Köyü.

Bu adı taşıyan bir köye Tokat'a ait tahrir kayıtlarında rastlanmadığı gibi köye sınır olarak adları verilen diğer köy ve tabii yer adlarını tesbitte de benzetme ve tahmin yapmaktan ileri gidilememektedir. Yalnız vakıf köyün güney sınırında kaydedilen Komanat nehri dikkat çekicidir. Tarihi kaynaklarda Komanat adına bölge veya müstahkem bir yeri ifade eden Gomanat imlası ile birçok kez rastlanır⁸⁴ ki, bu yerin Tokat'ın Kuzey doğusunda yeni adı Kılıçlı olan Gümenek olduğu sanılmaktadır.⁸⁵ XVI. yy. da Tokat'a bağlı bir nahiye olan Komanat 982/1574 tarihinde yapılan tahrirde padişah hassı olarak kaydedilmiştir.⁸⁶ Komanat'a Sisiyye de denmiştir.⁸⁷ Vakfiye, Komanat adını kaydeden en eski belge olarak Komanana'nın Komanat şeklinde söylene geldiği hakkındaki görüşü⁸⁸ doğruladığı gibi Tokat civarında akarsulardan birinin adının da Komanat olduğunu ortaya koymaktadır. Bu akarsu Yeşilirmak değilse kollarından biridir.

Vakıf Ebigül köyünün sınır köyleri:

Berib (بریب): Yeni adı Büyük-yıldız olan Bireb köyü olabilir. XVI. yy. da Kazabad (Kazova)'a bağlı olan bu köyün malikânesi 1574 de yapılan tahrirde, Hamza Bey imaretinin vakfı, divanı de timar olarak kaydedilmiştir.⁸⁹

Çadugin (چادوگین): Bugünkü Çerdiğin köyü olabilir. XVI. yy. da Kazabad'a bağlı olan Çerdiğin köyünün malikânesi 1574 de yapılan tahrirde Hızır Paşa Vakfı, divanı de timar olarak kaydedilmiştir.⁹⁰

Esfungit (اسفونگیت): Süngüt köyü olabilir. XVI. yy. da Kazabad'a bağlı olan Süngüt köyünün malikânesi aynı köydeki mescidin vakfı, divanı de timar olarak kaydedilmiştir.⁹¹

Siperilen (سپرلین) şeklinde okunan köy de muhtemelen bugünkü adı Yenisu olan Serpin köyüdür.

Diğer sınır köylerinden Hristobolu (خریستوبولی) Feros (فروس) ve Keysar (کيسار) köyleri bugün yörede olmadığı gibi tahrir kayıtlarında da adlarına rastlanmaz.

9. Sivas'ın Horhun (Düzyayla) köyü.

Horhun, Hafik ilçesinin kuzey doğusunda bulunan bugünkü Düzyayla köyüdür. Vakfiyede köyün önceki sahibesinin Neseb Hatun olduğu belirtilmektedir. Adı geçen Neseb Hatun, II. Kılıç Arslan'ın kızı ve I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kızkardeşi olan Gevher Nesibe'den başkası olamaz. Bilindiği gibi Kayseri'deki Çifteler veya Gıyasiye adı ile tanınan Dartış-şifa 602/m. 1206 yılında Gevher Nesibe Hatun'un vasiyeti üzerine yapılmıştır. Vakıf köyün sınırı dolayısıyla kaydedilen mezarlardan biri de Neseb Hatun adını taşımaktadır. 582/1574 yılında yapılan tahrirde bu köyün sadece malikânesi yine Dartış-şifa'ya vakıf yazılmış, divanî vergisi ise timar

81. Malatya Defteri, s. 37b.

82. Malatya Defteri, s. 41a.

83. Malatya Defteri, s. 42a.

84. Bk. Y. Yücel, *Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti*, s. 46.

85. W. Ramsay *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* s. 361; T. Gökbilgin; XV ve XVI. Asırlarda Eyalet-i Rum, *VD*, Sayı VI, s. 54.

86. Sivas Defteri, Tapu ve Kadastro Gen. Md. Arşivi, Nr. 14, s. 155b. (Komanat tabii Kaza-ı Tokat, divanı ve malikane Hazret-i Hüdavendigâr).

87. Cenabî, Danışmendilerle ilgili bölümde Melik Danışmend'in Tokat'tan sonra Sisiyye denen Komanat'ı aldığını yazar (ثم سار ففتح مدينة سيسييه) *Eylemü'z Zahir*, Ragıp Paşa Küt. Nr. 983.

88. P. Wittek; *Bizanslılardan Türklere Geçen Yer Adları*, Çvr. M. Eren, SAD, I, s. 235.

89. Sivas Defteri, aynı arşiv s. 294a.

90. Sivas Defteri, s. 297b.

91. Sivas Defteri, s.267b.

kaydedilmiştir.⁹²

Vakfiyede Horuhun köyüne Üzeyir, Ad-verirhan, Ovacık, Oruchan, Koymad gibi köy (kariye) ve mezraaların bağlı olduğu belirtilmekte ancak, bu yerler için "kariye ve mezraalar" diye genel bir ifade kullanıldığından hangilerinin köy, hangilerinin mezraa olduğu anlaşılmamaktadır. Kanımızca bu meskun yerlerin hepsi de Horuhun köyüne bağlı mezraalardır. Bugün Horuhun köyü civarında vakfiyede adı geçen yerlerden sadece Üzeyir köyü mevcuttur. Horuhun (Düzyayla) köyünün batısında bulunan bu köy bugün de aynı adı taşımakta olup Hafik ilçesinin merkez bucağına bağlıdır. Tahrir ve evkaf defterlerinde Üzeyir köyü, Horuhun köyünden ayrı olarak Darüşşifa'ya vakıf kaydedilmiştir.⁹³ Bugün yörede rastlanmamakla beraber diğer mezraaların Selçuklu devrinde Türkçe adlar taşıması, Sivas'ın bu kesiminin XII. yy. başında tamamen Türkleştiğini kanıtlamaktadır. Bu mezralardan Çavuldur da Oğuz boylarından birinin adıdır.⁹⁴

Vakıf Horuhun köyünün sınır köyleri.

Karlı: Horuhun (Düzyayla) köyünün batısında aynı adı taşıyan bir köy varsa da vakfiyede kaydedilen Karlı köyü vakıf köyün güneyinde gösterilmiştir. XVI. yy. da Sivas'a bağlı Karlı köyünün malikanesi Şakir, Kadem ve Tatar adlı kişilerin çocukları üzerine kaydedilmiştir.⁹⁵

Akpınar: Vakfiyede Horuhun köyünün güneyinde ve Erzincan yoluna yakın bir yerde olduğu belirtilen bu köy yörede bugün mevcut değildir. Tahrir kayıtlarında Sivas'a bağlı bir Akpınar köyü görülür. 982/1574-75 yılında köyün malikanesi Sivas'ta قرقورنجیه (Buruçiyeh?) medresesine vakıf, divanîsi de hass-i mir-i miran kaydedilmiştir.⁹⁶

Altun-tepe: Vakıf köyün sınırı belirtilirken adı kaydedilen Altun-tepe, Hafik ilçesinin batısında Koçhisar gölünün güneyinde aynı adı taşıyan tepedir. Erzincan yolu olarak tanıtılan yol ise Sivas'tan gelip Erzincan'a giden kara yoludur. Bu yoldan kuzeye doğru ayrılan tâli yol da vakfiyede Altuntepe'ye doğru uzandığı belirtilen aynı yoldur. Vakfiyenin kaydı, *bugünkü Sivas-Erzincan yolunun XIII. yy. dan beri aynı yerlerden geçtiğini*, adı geçen Altuntepe'nin eteğinden kuzeye giden tali yolun dahi eski bir yol olduğunu belgelemektedir. Sözü edilen Erzincan yolu yukarıda da değinildiği gibi Kayseri'den gelip Erzurum üzerinden Azerbeycan ve Türkistan'a ulaşan kervan yolu idi.⁹⁷

Vakıf köyün sınırı dolayısıyla kaydedilen, Muhammed, Ercük, Necmeddin mezraaları görüldüğü gibi şahıs adları taşımaktadır. Adları

mezraalara verilen bu kişilerin kimler olduğunu tesbit etmek mümkün değildir. Bu mezraalar gibi vakfiyede adları geçen Kuyucak ve Kızılsenir köyleri de bugün yörede olmayan Selçuklu devrinin meskün yer adlarıdır.

10. Sivas'ın Kömür (کومر) köyü.

Vakfiyede کومر tahrir ve evkaf defterlerinde کومر şeklinde kaydedilen kömür adını taşıyan bu köy bugün Sivas civarında yoktur. Vakfiyede ma'ruf (bilinen) bir yer olduğu gereçesi ile köyün sınırları belirtilmemiştir. Fakat Sivas tahrir defterinden bu köyün Koçhisar (Hafik) ilçesine bağlı olduğunu öğreniyoruz.⁹⁸

11. Sivas'ın Kan-âbâd nahiyesinde Koymad divanîsi.

Koymad adı tahrir kayıtlarında görülmediği gibi bugün de yörede bu adı taşıyan bir köy veya mezraaya rastlanmaz. Koymad'ın bağlı bulunduğu Kan-âbâd ise, Yıldızeli ilçesinin batısında merkez bucağına bağlı yeni adı Avcıpınar olan Kan köyüdür. Köy adını yakınından geçen ve vakfiyede de kaydedilen Kan deresinden almış olmalı.⁹⁹ Vakfiyede birçok köy ve mezraaları içine alan bir nahiye olduğu belirtilen Kan-âbâd Osmanlı devrinde de Sivas'a bağlı bir nahiye idi.¹⁰⁰ Köyün Selçuklu devrinde de nahiye olması oldukça büyük bir yerleşme merkezi olduğuna delalet eder. Zaten mamur, bayındır anlamına gelen âbâd sıfatı da bu durumu ifade etmektedir. Bilindiği gibi Tokat'a bağlı bugünkü Artova eskiden Artuk-âbâd, Kazova da Kaz-âbâd adını taşıyordu.

Vakfiyede Kan-âbâd'a bağlı ve divanî vergiye dahil olarak adları verilen Kavak, Kızılköy, Sandal, Serenler (Seren) ve Subaşı bugün de aynı adları taşıyan Yıldızeli ilçesi merkez bucağına bağlı köylerdir. Yine vakfiyede kaydedilen Kan-âbâd'a bağlı diğer meskun yerlerden Tunur, Dene, Hanis, Kıcı (Kıncı), Candar, Bedehacı, Salur ve Beydili adlarını taşıyan köy ve mezraalar bugün yörede yoktur. Fakat

92. Sivas Defteri, s. 121b. (Kariye-i Horuhun tabii Koçhisar (Hafik) malikanesi vakf-ı medrese-i Darüşşifa der Sivas)

93. Sivas Defteri, Tapu ve Katastro Gen. Md. Arşivi, Nr. 14, s. 90a; Defter-i Evkaf-ı Rum, aynı arşiv, Nr. 583, s. 3a.

94. F. Sümer, *Oğuzlar*, s. 315.

95. Sivas Defteri, s. 80b.

96. Sivas Defteri, s. 62a.

97. O. Turan; Selçuklu Kervansarayları, *Belleten*, sayı. 39, s. 474.

98. Sivas Defteri, s. 103b.

99. Türk dezincilerinden Seydi Ali Reis'in Hindistan'dan dönerken Sivas'tan sonra uğradığını bildirdiği Mir'atü'l Memalik'te adı geçen (کَن) ovasının (Bkz. F. Sümer, *Bozok Tarihine dair Araştırmalar, Anma Kitabı*, s. 332), Kan köyü ovası olduğu kanısındayız.

100. Sivas Defteri, s. 51b, 79a, 80a.

Selçuklu döneminin bu meskun yer adları, Osmanlı devri tahrir ve evkaf defterlerinde görülür. 982/1574 tarihinde yapılan tahrirde göre adı geçen köy ve mezaalardan bir kısmı aşağıda görüleceği gibi yine Darüşşifa'ya vakıf kaydedilmiştir.

Subaşı: Yıldızeli ilçesine bağlı aynı adı taşıyan köydür. 982/1574 tarihinde malikânesi Darüşşifa'ya vakıf, divanısi timar kaydedilmiştir.¹⁰¹

Salur: Bugün yörede bu köy yoktur. 982/1574 de malikânesi Darüşşifa'ya vakıf divanısi timar kaydedilmiştir.¹⁰²

Kıcı (Kıncı): Bugün yörede bu köy yoktur. 982/1574 te malikânesi Darüşşifa'ya vakıf, divanısi timar kaydedilmiştir.¹⁰³

Dene: Tahrir kayıtlarında Dane-viranı adı ile görülen bu meskun yer XVI. yy. da Kavak köyüne bağlı 20 mudluk bir mezraa olup malikânesi Darüşşifa'ya vakıf kaydedilmiştir.¹⁰⁴

Kavak: Yıldızeli ilçesine bağlı aynı adı taşıyan köydür. 982/1574 de malikânesi Piri Bey mülkü, divanısi timar kaydedilmiştir.

Serenler: Yıldızeli ilçesine bağlı Seren köyüdür. 982/1574 de malikânesi Hafız Paşa çocukları vakfı, divanısi timar kaydedilmiştir.¹⁰⁵

Sandal: Bugün yörede bu köy yoktur. 982/1574 de malikânesi Süleyman çocuklarının vakfı, divanısi timar kaydedilmiştir.¹⁰⁶

Hanıs: Bugün bu köy yoktur. 982/1574 de malikânesi Süleyman çocukları mülkü, divanısi timar kaydedilmiştir.¹⁰⁷

Candar: Bugün yörede bu köy yoktur. 982/1574 de Kan-başı köyünün mezraası olarak kaydedilen bu yer Kanbaşı halkı ziraat ettiği için vergiye dahil edilmemiştir.¹⁰⁸

Diğer köy ve mezraalardan Kızılköy, Tunur, Bedehacı ve Koymad adları, tahrir kayıtlarında görülmediği gibi bugün yörede de yoktur. Vakfiyede bu köy ve mezraaların Tumluca dağına kadar uzandığı belirtildiğine göre yerlerini bugün adı Tombulca olan bu dağın kuzeyinde aramak gerekir. Salur ve Beydili gibi köy adları ise bu köylere adını veren Oğuz boylarının Sivas yöresinde yerleştiklerini ortaya koymaktadır. Nitekim XIV. asrın ikinci yarısında bu bölgede devlet kuran Kadı Burhaneddin Ahmed'in XIII. yy.ın ilk yarısından itibaren Kayseri kadılığı yapmış olan atalarının Salur boyundan olduğunu¹⁰⁹ hatırlatmak yerinde olur.

Vakfiyenin, divanî vergisi Sivas Darüşşifa'sına vakfedilen Koymad'a ait kaydı çok

önemli olup, Selçuklu devrinin en eski divanı vergi belgesi niteliğini taşıdığı gibi söz konusu vergi üzerine zimnen açıklık ta getirmektedir. Selçukluklarda divanî verginin olduğu İbn Bibî'nin kaydından da biliniyordu.¹¹⁰ Ancak şimdiye dek söz konusu verginin, "sulh yıllarına şümülü olmayan, hem zaman ve hem miktar itibarıyla gayri muayyan bir vergi"¹¹¹ olduğu sanılıyordu. Halbuki vakıf vesikasında bu verginin vakfa tahsis edildiği açıkça ifade edilmektedir.¹¹² Sulh yıllarına şümülü olmayan gayri muayyan bir verginin, bütçesi devamlı bir gelire dayanan hastahaneye tahsisi düşünülemediğinden, divanî verginin niteliğine ait mevcut görüşün yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır.

12. Sivas'ta 78 adet dükkân.

Vakfiyede bir kaç bir sırada ve yanyana olmak üzere 61'i manifaturacılar (bezzazlar), sekizi terziler, dokuzu ayakkabıcılar (Üsküf) çarşısında bulunan vakıf dükkânların yerleri ve sınırları belirtilirken Sivas'ın toponomisi'ni ve ticari alandaki gelişmesini yansıtan önemli bilgiler verilmektedir. Çarşı ve pazar adlarından aynı işi yapan esnafın aynı çarşıda toplandıkları, imalat ve satışı birlikte yürüttükleri anlaşılmaktadır. Nitekim, diğer Selçuklu şehirlerinde ve hatta aynı devirdeki İslam ülkelerinde esnaf ve sanatkârların iş yerlerinin toplu bir şekilde bulunduğu bilinmektedir.

Ç- Vakfın Mütevellisi ve Yönetimi

Darüşşifa vakfının mütevelliliği ve nazırlığına İzzeddin Keykâvus'un hassa hazinedan üstadü'd-dâr Ferruh b. Abdullah tayin edilmiştir. Vakfiyenin kaydına göre İzzeddin Keykâvus devrinde aynı zamanda ülkenin evkaf nazırı olan Cemaleddin Ferruh, babasının adından ve Çankırı'da yaptırmış olduğu

101. Sivas Defteri, s. 67a.

102. Sivas Defteri, s. 51a.

103. Sivas Defteri, s. 52b.

104. Sivas Defteri, s. 87a.

105. Sivas Defteri, s. 88a.

106. Sivas Defteri, s. 68a.

107. Sivas Defteri, s. 67a.

108. Sivas Defteri, s. 52a.

109. Y. Yücel; **Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti**, s. 15.

110. İbn Bibî, s. 496 Diyarbakır 1240 yılında Selçuklular tarafından kuşatılınca halk, Dicle kenarında bulunan tarla ve bağların divanî vergilerden ve avarız mükellefiyetinden muaf sayılmaları şartı ile kenti teslim eder.

111. M. Akdağ; **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi**, s. 432.

112. III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Horasanlı Şeyh Behlülâne b. Hüseyin zaviyesine ait vakfiyesinde de divanî verginin vakfa tahsis edildiği görülür. V.G.M. Arşivi, D. 582. s. 247.

Darüşşifa kitâbesinden¹¹³ anlaşılacağı gibi aslen bir köle ve dönmedir. Yine aynı kitâbeden onun 1235 yılında Atabeğlik görevinde bulunduğu anlaşılıyor. Sözü edilen tarihte Selçuklu tahtında Alaaddin Keykubad bulunduğuna göre Cemaleddin Ferruh onun oğullarından İzzeddin Kılıç Arslan veya Rükneddin'in atabegi olmalı. Zira Alaaddin Keykubad'ın diğer oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in atabegi önce Mübarizeddin Ertokuş daha sonra da Şemseddin Altun-aba olmuştur.¹¹⁴ İbn Bîbî, Cemaleddin Ferruh'u, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'e kardeşi İzzeddin Kılıç Arslan'dan önce tahtı ele geçirmesinde yardım eden devlet adamları arasında sayar ve onu, hem Lala, hem de Üstaddü'd-dar ünvanı ile kaydeder.¹¹⁵ Bu kayıt, onun aynı göreve devam ettiğini gösterir. 639/1241 yılında Eyyubi hükümdarı Şehabeddin Gazi'ye karşı yapılan Meyyâfârikin seferine katılan Ferruh Lala seferin anlaşma ile neticelenmesinden sonra diğer Selçuklu emirleri ile birlikte Konya'ya dönmüştür.¹¹⁶ Türbe kitâbesi 640/1242-43 tarihini verdiğine göre¹¹⁷ muhtemelen bu tarihte ölmüştür. Kitâbelerden anlaşıldığı gibi Ferruh Lala, 633/1235 yılında Çankırı da bir Darüşşifa, 640/1242-43 yılında da bir Darü'l-hadis yaptırmıştır. Çankırı'da Derbent Dere denilen kuru çayın kenarında bulunan ve eskiden Timarhane, şimdiki Taş Mes-cid adı ile tanınan Darüşşifa son zamanlarda mevlevihane olarak kullanılmıştır. Cemaleddin Ferruh Lala'nın Türbesi, bu Darü'l-hadis'e bitişik olup Selçuklu devri türbeleri gibi iki katlıdır. Alt katta kabir kısmında Cemaleddin Ferruh ve yakınları yatmaktadır. Bunların muşyalı cesetleri kısmen çürümüştür.¹¹⁸

Vakfiyede Dürüşşifa'nın mütevelliliğine tayin edilen Cemaleddin Ferruh'un görevi belirtilirken diğer İslam devletlerinden farklı olarak, Türkiye Selçuklu Devletinde ayrıca bir evkaf nezaretinin ihdas edilmiş olduğu haber verilmektedir. Hiç kuşkusuz bu husus vakıfların ülkede önemli bir yekun tuttuğuna delalet eder. Ayrıca vakfiyede, Evkaf nazırı olan Cemaleddin Ferruh, Üstaddü'd-dar ünvanı ile kaydedilmiştir. İbn Bîbî ve Aksarayî de III. Gıyaseddin Keyhüsrev devrinde Üstaddü'd-dar Düleycan'ın ülkedeki evkafın mütevellisi bulunduğunu belirtirler.¹¹⁹ Bu kayıtlardan, saray nazırı olan Üstaddü'd-darların daha sonra evkaf nazırlığı görevine atandıkları neticesi çıkmaktadır.

Darüşşifa'nın yönetimine gelince, vakıfla ilgili bütün işlerde müteveli yetkili ve sorumlu kılındığı için yönetim de onun reyine bırakılmıştır. Bu bakımdan vakfiye maalesef Darüşşifa'nın yönetimi konusunda bir açıklık getirmez. Bununla beraber mütevellinin Darüş-

şifa'ya hekim tayini ve ilaç teminine ilişkin yetkisi belirtilirken devrin hastahanesinde hazık tabiblerin, göz mütehasssılarının (kehhâl) ve cerrahların bulunduğu ve ilaç istihsalinin yapıldığı haber verilmektedir. Vakfiyenin bu kaydı doktorlukta uzmanlaşmanın başlamış olduğunu ve XIII. yy. başlarında Selçukluların tıpta oldukça ileri bir düzeyde bulunduklarını göstermektedir. Darüşşifa'ya doktor ve diğer görevlilerin tayini gibi bunların ücretlerinin takdiri de mütevellinin reyine bırakılmıştır. Bundan dolayı vakfiye görevlileri ve maaşları belirtmez, sadece mütevellinin ücretini belirtir. Buna göre mütevelliyeye yıllık ücret olarak vakıf gelirinden Bilâd-i Rumda (Anadolu Şehirlerinde) rayic gümüş kırtas dirhemden¹²⁰ 4.000 dirhem para ile 1.000 mud¹²¹ buğday tahsis edilmiştir.

113. İ.H. Uzunçarşılı; *Kitabeler*, I, s. 100; S. Ünver; *Selçuk Tababeti*, s. 71; Y. Önge; Çankırı Darüşşifası, VD. sayı 5, s. 251-252.

في اسنين دالحج السلطاني
محرم سنة ثلث وثلثين وستائه

١- امر بعمارة هذه دار العافية الميمونة في أيام دولة

٢- السلطان الاعظم علاء الدنيا والدين

٣- ابو الفتح كيقباد بن كبحر و قسم امير المؤمنين اعز الله انصاره

٤- العبد الضعيف المحتاج الى رحمة ورحمة ربه جمال الدين فرخ

٥- الا لا ياتيك الملكى العتاقى وقفه الله

114. O. Turan; Şemseddin Altun-aba Vakfiyesi, *Belleten*, sayı 42, s. 199 ve Er-Tokuş Vakfiyesi *Belleten*, sayı 43, s.419; C. Cahen; *Pre-Ottoman Turkey*, s. 222

115. İbn Bîbî, (Tıpkı Basım) s. 464-465; Th. Houstma, s. 208.

116. İbn Bîbî, s. 510.

117. İ.H. Uzunçarşılı; *Kitâbeler* I, s. 100; Y. Önge, a.g.m. s. 253.

السلطاني

فى سنة اربعين

امر بعمارة دار الحديث والمقبره السعيد الفقير

المحتاج الى رحمة ربه الطف الا تاتك فرخ بن عبد الله

118. Y. Önge; a.g.m. s. 255.

119. İbn Bîbî s. 655; Aksarayî, s. 88.

120. Kırtas veya Kartis çok küçük bir para biriminin adı olup İbnü'l Adim'e göre (*Histoire D'Alep*, Trc, E. Blochet, s. 181, n.3) 50 kartis 1 dinar ediyordu. Değeri zamana göre değişmekle beraber. O. Turan, 1 dirhemi 20 TL. olarak hesap etmiştir (*Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 491, 514, 534, 535); W. Hinz'e göre (*Islamisch Marse Und Gewichte*, s. 5) Anadolu'da ortalama 1 dirhem 3.086 gramdır.

121. Mud da yerine ve zamanına göre değişen bir ölçü birimidir. el-Ömerî'nin ifadesine göre 1330 da Anadolu mudu 1 Mısır irdebine eşit olup 1 lrdeb 69,5kg. tutuyordu. (W. Hinz; I.M.G., s.46); Ö.L. Barkan, mudun en az 2,5 en çok 20 kile ettiğini 1 kilenin de 8kg. olduğunu belirtir (*Kanunlar*, s.10,13); O.Turan ise Selçuklu devri için 1mudu100-120kg hesap etmiştir.

Darüşşifa'nın mütevellisi aynı zamanda bütün ülkenin Evkaf Nazırı olduğuna göre acaba yıllık ücreti bundan mı ibaretti, yoksa başka yerlerden de geliri var mı idi, bilemiyoruz. Gelirini sadece Darüşşifa vakfının mütevelliliğinden elde etmiş olsa dahi aynı devirde yıllık ücreti ortalama 1.000-1.200 dir. hem para ve 300 mud buğday olan müderrisin geliri ile karşılaştırılırsa yine de oldukça büyük bir meblağ tuttuğu görülür. Selçuklu devri vakfiyelerinin çoğunda mütevelliyeye vakıf gelirinin 1/5 ve 1/6 nin tahsis edildiği görülür. Darüşşifa vakfiyesinde de aynı nisbet söz konusu ise vakıf gelirinin tamamı yıllık 20.000 ila 24.000 dir hem ve 5.000 ila 6.000 mud buğday eder.

d- Vakfiyeyi Onaylayan Kadılar

Darüşşifa'ya çeşitli bölgelerden vakıf yapıldığı için vakfedilen her gayrimenkul (taşınmaz), idari yönden bağlı bulunduğu şehrin tanınmış kişileri ve bazı görevlilerin şahitliği ile, yine o şehrin kadısı tarafından tesbit ve tescil edilmiştir. Vakfiyede tesbit ve tescili yapan bu kadılarla şahitlerin adları kaydedilmiştir. Bu sayede XIII. yy. başlarında Anadolu'nun en önemli yerleşme merkezlerini oluşturan şehirlerin kadıları, naib ve muhtesib gibi resmi görevlileri ile eşrafın kimler olduğu ortaya çıkmakta, hatta bunlardan, adlarına diğer tarihî kaynaklarda rastlanan bazılarının kimliklerini tesbit etmek de mümkün olmaktadır.

Selçuklu devrine ait bir vesikaya göre¹²², kadılar davaların halli, sicil ve senetlerin tahririnden başka, vakıfların tesbit ve tescili ile vakfın şartlarının yerine getirilmesini sağlamakla da görevli idiler. İşte bu görev gereğince vakfiyede adları geçen kadılar, kendi sorumlulukları dahilindeki bölgelerden Darüşşifa'ya vakfedilen taşınmazları tesbit ve tescil etmişlerdir. Bunlardan Aksaray kadısı da Kadı'l-kudat sıfatıyla, vakfa tahsis edilen taşınmazların tesbit ve tescilini yapan kadıların kararına dayanarak vakfiyeyi onaylamıştır. Vakıf vesikasında vakfa tahsis edilen taşınmazların bağlı bulunduğu şehirler dolayısıyla adları kaydedilen kadılar Aksaray, Konya, Kayseri, Malatya, Sivas ve Tokat kadılarıdır.

Aksaray Kadısı: Hüseyin b. Abdülkerim.

Aksaray, II.Kılıç Arslan devrinden beri askeri üs olduğu için Darü'l-izz, Darü'l cihet ve Darü'lzafer adlarını taşıyor ve şehrin kadısı, aynı zamanda ordu kadılığı (Kadıasker) ve başkadılık (Kadı'l-Kudat) görevini yürütüyordu.¹²³ Vakfiyenin onay tarihinden ve kadılık ünvanlarından anlaşıldığına göre Hüseyin b. Abdülkerim, İ.Keykâvus ve A.Keykubad zamanında başkadılık yapmıştır. Evhadeddin Hüseyin, Kesik Köprü ve Ribatı'nın vakfiyesini de

onaylamıştır.¹²⁴

Konya Kadısı: Mahmud b. Ebu'l Fazl Mansur.

Konya'dan Darüşşifa'ya vakfedilen taşınmazların tesbit ve tescili Aksaray'da yapılmıştır. Ancak vakfiyeyi 16 Rebi'ü'l-ewvel 619/30 Nisan 1222 tarihinde Konya kadısı olarak Mahmud b. Ebu'l Fazl Mansur da onaylamıştır. Mezku tarih, Alaaddin Keykubad'ın ilk yıllarına rastlamaktadır. Buna göre Mahmud b. Ebu'l Fazl, İ. Keykâvus ve A. Keykubad zamanlarında Konya kadılığı yapmıştır. Mahmud b. Ebu'l Fazl'dan başka Selçuklu devrinde Konya kadılığı yapanlardan Ziyaeddin Muhammed, Muzafferüddin Muhammed¹²⁵ ve Reyli Muhammed b. Mahmud'un adları bilinmektedir. Bu sonuncusu 1249 yılında Konya kadılığında bulunuyordu.¹²⁶ Diğer ikisinin hangi tarihte kadılık yaptıkları bilinmemektedir.

Kayseri Kadısı: Reyli Ahmed b. Sera-Suad b. Ahmed.

Darüşşifa'ya Kayseri yöresinden vakfedilen taşınmazların tesbit ve tescilini yapan Reyli Kadı Ahmed 27 Rebi'ü'l ahır 619/12 Haziran 1222 tarihinde vakfiyeyi imzalamış, 1225 yılında da yine Kayseri kadısı olarak Halifet Gazi vakfiyesini onaylamıştır. Her iki vakfiyenin kaydına göre Reyli Ahmed, İzzeddin Keykavus ve Alaaddin Keykubad zamanlarında Kayseri kadılığı yapmıştır. Fakat onun hangi tarihe kadar Kayseri kadılığı yaptığı bilinmemektedir. 1243 tarihinde Kayseri kadılığını irsi bir makam olarak, XIV. yy. ın ikinci yarısında Sivas merkez olmak üzere bir devlet kuran, Kadı Burhaneddin ailesinin işgal ettiği bilinmektedir.¹²⁷ Buna göre, muhtemelen Kadı Burhaneddin'in atası (dedesinin dedesi) Cela-leddin Habib, Reyli Ahmed'den sonra Kayseri kadılığına atanmış olabilir.

Malatya Kadısı: Burhaneddin Ebu Nasr b. Me'sud b. Muzaffer al-Anevî.

Burhaneddin Ebu Nasr, peygamberler kıssalarına ait ebedî bir eser olmakla beraber Anadolu tarihinin yerli kaynakları arasında en eskisi sayılan Anisü'l-Kulûb'un müellifidir. Hayatı hakkındaki bilgi, onun bu eserinden elde edilmektedir.¹²⁸ Buna göre Burhaneddin Ebu

122. O. Turan; *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, s. 41.

123. O. Turan; *Resmi vesikalar* s. 46.

124. Bu araştırmanın devamı olarak yayınlanacak Medreseler ve Köprüler bölümlerinde bilgi verilecektir.

125. O. Turan; *Resmi Vesikalar*, s. 41-42.

126. O. Turan; *Celaledin Karatay Vakıfları Belleten*, 45, s. 149.

127. Y.Yücel; *Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti*, s. 16.

128. Anis al-Kulub, yay. F. Köprülü; *Belleten* 27, s. 459-521.tutuyordu.

Nasr 538 h/1143 de Ani'de doğmuş, çocukluk ve gençlik yıllarını bu kentte geçirmiştir. Selçuklu hizmetinde önemli bir askerî görevde bulunan dedesi Muzaffer, Ani'nin Alp Arslan tarafından zaptından sonra bu kente gelerek yerleşmiştir. Dedesi gibi babası da askerî mevkilerde bulunan Burhaneddin, daha çocukluğundan itibaren Ani'de meskun çeşitli milletlere mensup halkların dil ve dinlerini öğrenme fırsatı bulur. 1161 de 18 yaşına geldiği sırada Ani'deki Ermeni rahipleri'nin çağrısı üzerine Gürcülerin ve Abhazların kralı Giorgi, Şeddadileri mağlup edip bölgenin müslüman halkını felakete uğrattınca, düşmanın dilini ve dinini bilmesi sayesinde esir olmaktan kurtularak Anadolu içlerine kaçar. Gurbette kimsesizlik ve parasızlıktan çok sıkıntı çeken Ebu Nasr, bir süre sonra tekrar eski vatanına döner. Orada tefsir, hadis ve fıkıh öğrenimi görerek altı yıl vaizlik yapar. 1167 de Tebriz'e giden Burhaneddin Ebu Nasr orada tanıştığı Mahmud adında bir vaizin tavsiyesi ile manzum olarak peygamberlerin hayatını konu alan bir eser yazmaya karar verir. Kısâi ve Taberî'nin eserleri gibi o devir alimleri arasında geçerli kitapları tetkik ederek Anis al-Kulub'u yazmaya başlar. Daha sonra merkezi Ahlat olan Ahlatşahlar Devleti hizmetine giren Ebu Nasr, hükümdar Seyfeddin Begtemur tarafından birincisi 1188 de olmak üzere iki kez Bağdat'a Abbasi halifesi Nasır Li Dinillah nezdine elçi olarak gönderilir. Seyfeddin Begtemur'un itimadını kazanarak kadılık mevkiine yükselen Burhaneddin Ebu Nasr, Ahlatşahlar Devleti'nin yıkılmasından sonra Selçuklu sultanı İzzeddin Keykâvus hizmetine girip 1211 yılında bitirdiği meşhur eseri Anisü'l-Kulub'u ona takdim eder.¹²⁹ 28.000 beyitlik bu eserin tarihi yönden önemi müellifin gördüğü ve duyduğu olayları az da olsa kaydetmesindendir. Hayatı hakkında eserden elde edilen bilgi 1211 yılına kadar gelmektedir. Darüşşifa vakfiyesi onun bu tarihten sonra da yaşadığını ve vakfiyenin düzenlendiği tarihlerde 80 yaşlarında olduğu halde Malatya kadılığına bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Sivas Kadısı: Mahmud b. Şeyh Hasan b. Abdülvehhab.

Kimliği hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamakla beraber dedesi Abdülvehhab'ın, türbesi Sivas'ta bulunan adı meşhur fakat, kimliği maruf olmayan Abdülvehhab Gazi ile aynı kişi olması muhtemeldir. Abdülvehhab Gazi'ye Battal Gazi Destanında ve Danişmendnâme'de de rastlanmaktadır. Battal Gazi, bir rivayete göre 731 diğer bir rivayete göre 740 tarihinde Anadolu gazasında şehit olan bir mücahittir.¹³⁰ Destana göre

Abdülvehhab Gazi de onun silah arkadaşı olup yine o da bir savaş esnasında şehit düşer.¹³¹ Danişmendnâme'ye göre ise Mihail'in kardeşi ve Tokat beyi bulunan Sivas'ta, kendilerini Kıpçak ülkesinden gelen Halife'nin askeri olarak tanıtır Sivas'a girerler. Gazilerin mukavemeti ile karşılaşınca Canik hükümdarı Matrid (Taronite) den yardım isterler ve onun gönderdiği 40.000 kişilik bir yardımcı kuvvetle kaleyi ele geçirip müdafaada bulunan gazileri şehit ederler. Bu arada gazilerin şefi olan Abdülvehhab Gazi de şehit düşer. Daha sonra Sivas'ı ele geçiren Melik Danişmend şehitlerin kemikleri ile karşılaşır.¹³² Danişmendnâme'de anlatılan bu olay, 1075'ten itibaren Trabzon bölgesini ele geçiren Theodor Gabras idaresindeki Rumlarla Danişmendliler arasındaki mücadelenin destana yansımaları olarak izah edilir. Abdülvehhab Gazi ve silah arkadaşlarının şehit edilmeleri de 1080 yıllarında Anadolu'da gaza yapan büyük bir Türk kıtasının Rumlar tarafından tamamiyle imhası olayı ile bağdaştırılır.¹³³

Her ne kadar Danişmendnâme, Battal Gazi destanının bir devamı ise de bazı olaylar ve aynı kişiler her iki destanda da yer alır. Hiç şüphesiz tarihi olayların destanlarda bir gerçek payı vardır. Her iki destanda adı geçen ve bugün Sivas'ta Kılavuz mahallesinin yukarı kısmında Akkaya denilen Tepe üzerinde türbesi bulunan Abdülvehhab Gazi de tarihi bir kişidir. Çünkü 721/1321 tarihli Kemaleddin Rahat'ın vakfiyesinde Abdülvehhab Gazi türbesinin civarında bir mezarlık teşekkül ettiği kaydedilir.¹³⁴ 725/1325 yılında da söz konusu türbeye ayrıca vakıf yapılmıştır.¹³⁵ Battal Gazi'nin VIII. yy. da yaşamış olduğu göz önüne alınırsa destanda onun çağdaşı gibi gösterilen Abdülvehhab Gazi'nin XI. yy. in ikinci yarısına kadar Bizans'ın elinde kalan Sivas'ta türbesinin muhafazası mümkün değildir. Bu bakımdan daha XIV. yy. başlarında türbesi etrafında mezarlık teşekkül etmeye başlayan Abdülvehhab Gazi ancak ilk Daniş-

129. F. Köprülü; *Burhaneddin Anevî* (Anisü'l Kulüb) Belle-ten 27, s. 463-469.

130. M.H. Yinanç; *Anadolu'nun Fethi*, s. 94 ve *Danişmendliler İA*.

131. M. Aslanbay; *Seyyid Battal Gazi'nin Hayatı*, s. 67-73.

132. I. Melikof; *La Geste de Melik Danişmend*, s. 197-199.

133. O. Turan; *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 133-134.

134. I. Kayaoğlu; *Selçuklu Devri Vakfiyelerinden Turumtay ve Rahatoğlu Vakfiyesi*, *VD, Sayı XII*, s. 76-68.

135. I.H. Uzunçarşılı; *Sivas Şehri*, s. 147. Sivas Tahrir Defterinde de Abdülvehhab Gazi Türbe ve zaviyesi-nin vakıfları kaydedilmiştir. Sivas Defteri, Tapu ve Kadastro Gen. Müd. nr.14, s.45^a, 46^a.

mendli prensleri ile çağdaş olabilir. Danişmendnâme'ye yansıyan gerçekte bu olsa gerek.

Yukarda adları geçen diğer kadılar gibi Sivas kadısı Şeyh Hasan oğlu Mahmud'un da vakfın yapıldığı tarihte yaşlı bir kişi olduğu düşünülürse dedesi Abdülvehhab'ın ilk Danişmendli hükümdarları ile çağdaş ve Abdülvehhab Gazi ile aynı kişiler olması kuvvetle muhtemeldir.

Meşhur alim Kutbeddin Şirazi de XIII. yy. sonlarında Sivas kadılığı yapmıştır.¹³⁶

Tokat Naibi: Ahmed b. Muhammed b. Ahmet el-Avşi

Kimliği hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanamadı.

e- Şahitler:

Mahalli şahitler:

Darüşşifa'ya vakfedilen köylerin sınırları, köylerin idari yönden bağlı bulunduğu kentin resmi görevlileri ve maruf kişilerinin şahitliği ile mahalli mahkemelerde tesbit ve tescil edildikten sonra düzenlenen vakfiye, yine şahitler huzurunda Kadı'l-kudat olan Aksaray kadısı tarafından onaylanmıştır. Taşınmazların sınır tesbit ve tesciline şahitlik edenler mahalli mahkemelerde bilirkişi (ehli vukuf) sıfatıyla hazır bulunup ifade vermişlerdir. Mahalli şahitlerin çoğunun adına mevcut kaynaklarda rastlanmadığından kimliklerinin tesbitinde tahmin ve benzetme yapmaktan ileri gidilememektedir. Şahitlerin bir kısmı, vakfa tahsis edilen taşınmazların bağlı bulunduğu kentlerin resmi görevlileri ve tanınmış kişileri (eşraf) arasından seçilmişlerdir. Dolayısıyla vakıf vesikası, önemli yerleşme merkezlerinden bazı kentlerin o devirde muhtesip, reis, Katibü's-şurut, imam ve hatib gibi resmi görevlileri ile eşrafın kimler olduğunu ortaya koymaktadır.

Vakıf vesikasında adları kaydedilen resmi görevliler arasında özellikle muhtesibler dikkati çekmektedir. Zaten vâkıfın şartlarının yerine getirilmesinde muhtesibin de rolü vardır. Zira genellikle vakfiyelerde vâkıfın şartlarına riayet edilmesi için halife, sultan, kadı, amid ve müftü yanında muhtesibe de şiddetli ihtarlar da bulunur. Vakfiyede adları kaydedilen muhtesibler şunlardır.

Kayseri muhtesibi: Malatya'lı Şemseddin Ebubekir b. Hacı İbrahim.

Malatya muhtesibi: Ahmed b. Refi

Sivas muhtesibi: Selahaddin Reşid.

Tokat Reisi Zeyneddin Mahmud b. İshak

Tokat'tan Darüşşifa'ya vakfedilen köyün sınır tesbiti için şahitlik etmiştir. Köylerde

bugünkü muhtarın görevini yapan kethüdalara Reis dendiğine göre¹³⁷ vakfiyede kaydedilen Tokat Reisi Zeyneddin Mahmud da şehrin kethudası olmalıydı.

Kâtibü's-şurut¹³⁸ Erzincanlı Yusuf b. Nuh.

Vakayinâmelerin kaydettiği, Moğol hükümdarı Güyük Han tarafından IV. Kılıç Arslan'ın vezirliğine tayin edilmiş olan Erzincanlı Tercüman Bahaeddin Yusuf'tan başkası değildir. Çünkü onun kimliğine ait İbn Bibi'nin verdiği bilgi¹³⁹, vakfiyenin kaydı ile aynıdır. I. İzzeddin Keykâvus zamanında Malatya'da Katibü's-şurut olan Erzincanlı Bahaeddin Yusuf, II. İzzeddin Keykâvus'un ilk saltanat yıllarında devlet ricali arasında yer almıştır. II. İzzeddin Keykâvus tahta çıktığı sıralarda (1246) Moğol hükümdarı Güyük Han'ın cülus merasimi için yapılacak büyük merasimde bulunmak üzere çağrılınca, Selçuklu devleti, sultan ülkeden dışarı çıktığı takdirde Ermeni ve Rumların tecavüz edebileceklerini ileri sürerek Moğollara özür dileyip Karakurum'a şehzade Rükneddin Kılıç Arslan'ı gönderdi. İşte küçük şehzadenin Moğol ülkesine yaptığı bu zorunlu seyahate Erzincanlı Tercüman Bahaeddin Yusuf da onun atabegi olarak katıldı. Muhteris bir kimse olduğu anlaşılan Bahaeddin Yusuf Karakurum'da Moğol Hanına vezir Şemseddin İsfehani'den "*Anadolu'da devlet büyüklerini öldürdüğü, ölen sultanın anası ile evlendiği ve İzzeddin Keykâvus'u Han'a danışmadan tahta geçirdiği*" yolunda şikayette bulundu. Onun bu sözleri üzerine zaten asıl sultanın gelmemesine kızmış olan Güyük Han, İzzeddin Keykâvus'un tahttan indirilmesi yerine Kılıç Arslan'ın geçirilmesi ve Sahip Şemseddin'in azli ile yerine Bahaeddin Yusuf'un getirilmesi için yarlığ hazırlattı¹⁴⁰. Böylece atabeg olarak Karakurum'a giden Bahaeddin Yusuf, Anadolu'ya vezir olarak döndü. Sivas'a dönen Kılıç Arslan

136. O. Turan; *Resmi Vesikalar*, s. 42-43.

137. İ.H. Uzunçarşılı; *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*.

138. *Kâtibu's-surut* kadılara, yazılı akıtların kaleme alındığı zabıt terimlerini öğrenmelerine yardım eden örneklerin tutulduğu mahkeme kalemleri idi. (C. Cohen; *Notes Diplomatiques Arabo-musulmane*, JA, 1963, p. 315-316) Katibü's-şurut da zabıt katibini ifade etmektedir.

139. İbn Bibi; (tıpkı Basım) s. 564. Houtsma, s. 260.

140. İbn Bibi; (tıpkı Basım) s. 564-65; Houtsma, s.s. 260; Ebu'l Ferec; *Muhtasarü'd Düvel*, s. 548. Ebu'l Ferec tarihinin Türkçe çevirisinde Bahaeddin Tercüman, Bahaeddin Tercan olarak çevrilmiştir. Eserin her iki yayınından yararlanan N. Kaymaz, Ebu'l Ferec'in söz konusu şahsın adını Bahaeddin Tercan olarak kaydettiğini yazar. Oysa Ebu'l Ferec'in *Muhtasarü'd Düvel* (s. 450) de bu adı Bahaeddin Tercüman olarak kaydettiği görülür.

saltanatını ilan edince o da vezir olarak devlet yönetimi için icraata başladı. Emirlerden Sarımüddin Alp-Sarı ile sultanın babasının kölelerinden Fahreddin Sivastos'u, Şemseddin İsfahanî'yi yakalatmak üzere Konya'ya gönderdi. Karatay'ın da yardımı ile Şemseddin yakalanıp öldürüldü (23 Mart 1249). Fakat Moğolların fiili müdahalesini önlemek isteyen Karatay, Kılıç Arslan tarafından Konya'ya gönderilmiş olan Kadı Cemaleddin Hutentî aracılığı ile üç kardeşin birlikte saltanata getirilmesi önerisinde bulundu. Bahaeddin Yusuf, Kılıç Arslan'ın tek başına sultan olmasını kendi vezirliğinin devamı için menfaatına uygun gördüğünden teklifi kabul etmek istemedi. Kadı Hutentî Kılıç Arslan'ın saltanatını ilan etmesi üzerine Sivas'a gelip onun maiyetine girmiş olan Seyfeddin Toruntay, Şücaeddin Serince, Seyfeddin Türkeri, Şücaeddin Kazvinî, Hüsameddin Baycar gibi emirleri Karatay'ın teklifini kabule razı etti. Kılıç Arslan'ın devlet erkanını oluşturan bu emirler, Erzincanlı Bahaeddin Yusuf'un vezirliğine de itiraz edip onu azlettirerek yerine Nizameddin Hurşid'i tayin ettirdiler. Mevkiini kaybeden Bahaeddin Yusuf, Karatay'a haber göndererek asker ve hazinenin kendisinde bulunduğunu, Kılıç Arslan'ın adamlarına itibar etmemesini bildirdiyse de, Celaeddin Karatay onun nifak dolu bu sözlerine itimad etmedi. Fakat, Baheeddin Yusufun azli, taraflar arasındaki ihtilafı yine de çözümlemedi. Karatay'ın önerisi Kılıç Arslan ile taraftarları arasında 14 Haziran 1249 da Alaaddin Kervansarayı önünde yapılan muharebeden sonra kabul edildi; üç kardeş birlikte saltanata getirildi. Ancak ufukta yeni bir Moğol müdahalesi görüldü. Batu Han'ın gönderdiği bir heyet eski vezir Şemseddin İsfahanî'nin durumunu soruş-turmaya ve ödenen haracın miktarını arttırmaya geliyordu. Şemseddin İsfahanî'nin ölümünden sorumlu, Moğol hanına gönderilecek kurbanlar arandı. Erzincanlı Bahaeddin Yusuf bulunarak Sarımüddin Alp-Sarı ile birlikte zincire vurulup bir heyetle Han'a gönderildi ve katledildi.¹⁴¹

Vakfiye, IV. Kılıç Arslan'ın atabegliğini, vezirliğini yaptığı bilinen Erzincanlı Yusuf B. Nuh'un daha önce Malatya mahkemesinde Katübü's-Şurût olduğunu belgelemektedir. Ancak onun I. İzzeddin Keykâvus ile A. Keykubad devri arasında geçen 30 yıl zarfındaki hayatı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Sadece, kültürlü bir kişi olduğunu ve öldüğünde ileri bir yaşta bulunduğunu tahmin edebiliyoruz.

İmam İmadeddin Ömer b. Hüseyin b. Ali.

II. İzzeddin Keykâvus ile kardeşi arasında taht mücadelesi sürerken Celaeddin Karatay tarafından savaş için Aksaray'a gelmiş bulu-

nan IV. Kılıç Arslan nezdine arabulucu olarak gönderilen Malatya'lı şeyh İmadeddin olmalı.¹⁴² Zira vakfiyede İmadeddin Ömer'in adı Malatya'lı şahitler arasında geçer.

Hatib Bahaeddin İbrahim b. İsmail b. Ömer.

Selçuklu devrinde, divandan çıkan emir-name ile tayin edildiklerinden imam ve hatibler de resmi görevlilerdendi.¹⁴³

Vakfiyenin Şahitleri:

Sayıları 23'ü bulan mahalli bilirkişi şahitlerden başka 21 kişi de vakfiyenin tamamına şahitlik etmişlerdir. Bu şahitlerden çoğunun adlarına, tarihi kaynak olarak, ilk kez vakfiye de rastlamaktayız. Bu bakımdan ancak birkaçının kimliğini tesbit edebiliyoruz.

Başara b. Abdullah: İzzeddin Keykâvus devrinin tanınmış emirlerinden Zeyneddin Başara'dır. Zeyneddin Başara, İzzeddin Keykâvus'un Malatya valiliği sırasında maiyetinde bulunmuş ona kardeşi Alaaddin Keykubad'a karşı taht mücadelesinde yardım etmiştir. İzzeddin Keykâvus tahtı ele geçirdiği sırada Emir-i ahurluk görevinde bulunan Başara, daha sonra Niğde valiliğine tayin edilmiştir.¹⁴⁴ Niğde valisi olarak Sinop'un fethine katılan Başara¹⁴⁵ Alaaddin Keykubad tahta çıktığı sırada yine Emir-i ahurluk görevinde bulunuyordu¹⁴⁶, 4 cemaziyel-evvel 620/6 Haziran 1223 tarihinde sultanı tahttan atmak için komplo hazırlamakla suçlanıp diğer emirlerle birlikte katledilmiştir.¹⁴⁷ Niğde Ulu Camii'ni Zeyneddin Başara yaptırmış,¹⁴⁸ ancak daha sonra bu camiye aynı devirde inşa edilen diğer camiler gibi Alaaddin Keykubad'ın adına ve şanına nisbetle Alaaddin Camii denmiştir.

Behramşah: İzzeddin Keykâvus ve Alaaddin Keykubad devri devlet adamlarından olan Kaymaz oğlu Mübarizeddin Behramşah, İzzeddin Keykâvus'un tahtı ele geçirmesine yardım etmiş ve onun cülusunu müteakip Emir-i meclis görevine getirilmiştir.¹⁴⁹ İzzeddin Keykâvus'un Mengücek oğlu Behramşah'ın kızı ile evlenmesi için söz kesilince, Behramşah gelini getirmek üzere Erzincan'a gönderilmiştir.¹⁵⁰ Sinop kitabelerinde de adına

141. İbn Bibi; s. 579-584-; Houtsma, s. 268, 271.

142. İbn Bibi; (Tıpkı Basım), s. 591.

143. O. Turan; *Resmi Vesikalar*, s. 48-50.

144. İbn Bibi; s. 164, 169, Houtsma, s. 41, 44.

145. Ş. Ülkütaşır; *Sinop'ta Selçukilere Ait Tarihi Eserler*, s. 120.

146. İbn Bibi; s. 273., Houtsma, s. 111.

147. İbn Bibi; s. 265-270; Anonim, s. 45-46; Houtsma, s. 114-115.

148. Niğdeli Kadı Ahmed, s. 293a.

149. İbn Bibi, s. 164; Houtsma, s. 41.

150. İbn Bibi, s. 246; Houtsma, s. 67-72.

rastladığımız Behramşah¹⁵¹, İzzeddin Kaykavus'un Ermeniler ve Eyyubiler üzerine yaptığı seferlerde Selçuklu ordusuna kumandanlık etmiş, fakat Eyyubilere karşı yapılan Halep seferinde muharebede esir düşmüştür.¹⁵² Daha sonra salıverilen bu ünlü emir, Anadolu'ya dönmüş, Alaaddin Keykubad'ın saltanata getirilmesinde rol almış, ancak kısa bir süre sonra sultana karşı komplo hazırlamakla suçlanıp yakalanarak Zamantı kalesinde katledilmiştir.¹⁵³ Sinop kitabelerinde Simre sahibi olarak adı kaydedilen Kaymaz oğlu Bediaddin Ebubekir Behramşah'ın kardeşi olmalı.

Abdülkerim b. Hüseyin b. Abdülkerim: Vakfiyeyi onaylayan Aksaray kadısı Hüseyin'in oğludur. Vakfiyede babasının kendisine şahitlik ettirdiğini belirtir.

Muhammed b. Ahmed Merendi: Babası Ahmed Merendi'nin adı, İzzeddin Kaykavus türbesinin kitâbesinde kayıtlıdır. Türbenin çini tezyinatını yapan Merendi Ahmed'in oğlu da vakfiyeye şahitlik etmiştir.

VIII- OSMANLI İMPARATORLUĞU DEVİRİNDE SİVAS DARÜŞŞİFASI (ŞİFAİYE MEDRESESİ)

Yukarda da belirttiğimiz gibi Sivas Darüşşifası Osmanlı devrinde medrese haline getirilmiştir. Bu nedenle Darüşşifa'ya daha sonra Şifaiye Medresesi denmiştir. Ancak Darüşşifa'nın hangi tarihte medreseye çevrildiği bilinmemektedir. Evkaf ve tahrir defterlerinde medrese haline getirildiğine dair kayıtlar bulunduğu göre, Darüşşifa, defterlerin yazıldığı XVI. yy. da medreseye çevrilmiş olmalı. Darüşşifa medreseye çevrildikten sonra, vakıfın şartlarına uyulmayıp medresenin hizmeti doğrultusunda vakıfta değişiklik yapılmış¹⁵⁴ ve medresenin vakıfları ile görevlileri yeni duruma göre tesbit ve tayin edilmiştir.

a- Şifaiye Medresesi'nin Vakıfları:

Şifaiye Medresesi vakıflarının tamamı 982/1574 tarihinde evkaf defterine kaydedilmiştir. Bu defterde Selçuklu devrinde Darüşşifa'ya vakfedilen Konya'daki bostanla, Beytekin köyünün, Aksaray'daki Mermindi köyü ile Ereğli ve Sivas'taki vakıf dükkânların yer almadığı, bunların yerine Malatya, Tokat ve Sivas'tan vakfiyede olmayan yeni köy ve mezraaların vakıf kaydedildiği görülür. Bu hususu Selçuklu devletinin yıkılmasıyla vakıf köylerin uzun süre muhtelif devletlerin sınırları içinde kalması, dolayısıyla vakıf gelirinin kesintiye uğraması ve nihayet şartların değişmiş olması ile izah etmek gerekir.

Tahrir defterlerinin de doğruladığı evkaf defteri kaydına göre XVI. yy. da Şifaiye Med-

resesi'nin vakıfları, bağlı oldukları şehirlere göre şunlardır:

Köyün Adı	Hasıl
Horhun (Sivas Defteri Nr. 14, s. 121b)	3700 akçe
Üzeyir (Sivas Def. s. 90a)	600 akçe
Aynı köyden bir değirmen	575 akçe
Keçili vıran köyü (Sivas def. s.90a) vakfiyede yok	120 akçe
Kömür (Sivas Def. s. 103b)	1300 akçe
Aşhanı (Sivas Def. s. 63b) Vakfiyede yok	1300 akçe
Kıncı (Sivas Def. s. 52b)	1000 akçe
aynı köyden üç değirmen (vakfiyede yok)	—
Dane vıranı mezraası (Sivas def. s. 87a)	600 akçe
Subaşı (Sivas Def. s. 67a)	600 akçe
Küçük Burun (Sivas Def. s.87b) vakfiyede yok	600 akçe
Salur (Sivas Def. s.51a)	700 akçe
İcrae-i zemin ¹⁵⁵ (Medrese çeşmesi bakımı için) vak. yok	83 akçe

Tokat (*)

Alaaddin (Sivas Def. S. 171a)¹⁵⁶

Aynı köyden bir değirmen

Çeltik Obası (Tabi-i Venik, Sivas def. s. 171a) vakfiyede yok.

Beyarslan (Tabi-i Kazâbâd, Sivas Def. s. 280b) vakfiyede yok.

Abudî (Tabi-i Kazabad Sivas Def. s. 281a) vakfiyede yok.

Bozat-alanı (Tabi-i Kazâbâd, Sivas Def. s. 282a) vakfiyede yok.

Çeltik-alanı (Tabi-i Kazâbâd, Sivas Def. s. 173a) vakfiyede yok.

Lülüce (Tabi-i Kazâbâd, Sivas Def. s. 261b) Hem vakfiyede hem de evkaf defterinde

151. Ş. Ülkütaşır; a.g.e., s. 124.
152. İbn Bibi, 231-233, 261-264, Houtsma, 63-65, 78-80; İbn Vasil, Selçuklulardan birçok esir alındığını belirtirse de hiç birisinin adını vermez. (Muferricü'l Kurub, III, s. 267.)
153. İbn Bibi, s. 265-270, Houtsma, 111-115.
154. Medreseye tebdil olmağan şart-ı vakıf-ı birle amel-i müeyyer olmayub... (Defter-i Evkaf-ı Rum, Tapu ve Kadastro Gen. Müd. Arşivi, Nr. 583, s. 3a.
155. Mukataa demektir, üzerinde bina ve ağaç bulunduğu için icare-i zemin (yer ücreti) denmiştir. (A.H. Berki; İstılah ve Tabirler, s. 25.
- (*) Tokat Tahrir Defterinde Sivas'a bağlı kaza merkezi olarak kaydedilmiştir.
156. Alaaddin köyünün vakfiyede () şeklinde yazılan köy olduğunu sanıyoruz. Çünkü tahrir defterinde, meydana gelen bir anlaşmazlık ve husumet dolayısıyla köyün sınırları da belirtilmiştir. Bu hudutlardan birini yine, vakfiyede kaydedilen söz konusu köyün sınırı gibi, nehir oluşturmaktadır. (Mezbur kariyenin hududu hususunda muhasemat-ı kesire olub mezbur kariye halkının yed'inde olan kavi temessükat-ı şer'iyyeleri olmağın ref'i niza için tesvid olundu ki tafsil olunur: şimalen Akyer ve kıbleten nehir, ve garben Başgır, şarkan Kavak nâm-ı mahaller Kariye-i mezburenin mümtaz hududu olduğu kayd olundu... Sivas Def. s. 171a).

yoktur.

Tokat'a bağlı vakıf köylerin hasılı ayrı ayrı verilmeyip hariç genel hasıl 9200 akçe olarak kaydedilmiştir.

Malatya^(xx)

Saman (Malatya Def. Nr. 142, s. 35a)

Kasrik mezraası (der nefs-i kariye-i Kutlu-dere, Malatya def. s. 44a) Vakfiyede Kasrik sadece bir tepe adı olarak geçer.

Kayseri

Efkere (Kayseri Def. Nr. 136, s. 141a)

b- Şifaiye Medresesi'nin Görevlileri ve Gelirleri:

Vakıftan elde edilen hasılatın aşar vergisi verildikten sonra 600 akçesi rakabe¹⁵⁷ için ayrılmış ve geriye kalanı 100 sehim üzerinden görevlilere yıllık ücret olarak tahsis edilmiştir.¹⁵⁸ Bu nedenle görevlilerin ücreti her yıl elde edilen hasılatı göre değişmiştir. XVI. yy. da görevler ve ücretler aşağıda belirtildiği gibidir:

Görevi	Ücreti (100 sehimden)
Müderris: Derviş Mevlana Mehmed	50 sehim
Mütevelli: Derviş Mevlana Mehmed	12 sehim
Nazır: Derviş Mehmed Ağa	5 sehim
Muid: Derviş Mevlana Süleyman	5 sehim
Talebe (7 kişi)	14 sehim
Bewab (kapıcı) Derviş Süleyman	1 sehim
Türbe-hanlar: (İ. Keykavus Türbesinde Kur'an okuyanlar) Derviş Hacı Ahmed ve oğulları	1 sehim
Çabiler (vakfın gelirini toplayan tahsilatlar)	6 sehim
Mehmed, Nebi ve Halil	2 sehim
İmam: Derviş Mevlana Hüsam	1 sehim
Müezzin: Derviş Abdî	
Türbe-dar(1) (İ. Keykavus Türbesinin bekçesi) Abdülkadir Halife	1 sehim
Ferraş (Hasır seren temizlikçi) Derviş Mehmed ve Hacı Hüseyin	2 sehim
Toplam	100 sehim

Katib için yılda 160 akçe

Darüşşifa Vakfiyesi Metni⁽¹⁾ (Tercüme)

Vakfiye-i Medrese-i Şifaiyye der Sivas kayd şud, suret-i vakfiye-i ma'mulun-biha ve kalem-i Cihad müceddeden kayd şud fermude, ba muharrerat-ı mahall-i mezkûr ve ba-arzuhal-i Medine hatun ceddetti sağırat ve ba'ilam-ı faziletli Mehmed Şerif Efendi müfettiş-i evkaf ve ba-telhis-i devletli Mehmed Hurşid Paşa nazır-ı evkaf-ı hümayun ve ba-ruus-ı hümayun fi 19 zil-kade sene 1286.

Sivas şehrinin Mevli-i hilafesi şanı yüce olanın rahmetine muhtaç Rıza Efendi-zâde Şemseddin Muhammed bu metni aslına uygun olarak yazmıştır. Her ikisinin de günahları affola.

(Vakfiyeyi) zikredilen şartlarına uygun

olarak -yazının elverdiğince- Rabbinin rahmetine muhtaç Kayseri Hakimi Ahmed b. Sera-suad (سراساد) b. Ahmed Razi 619 yılı Rebi'ül-ahır'ının 27. gününde yüce Allah'ı överek ve onun peygamberine salat ve selam ederek yazdı.

Durumu kendilerine bildirdiğim adları bu yazının ekinde bulunan Ali ve Kâmer adlı kişiler Merhum Sultan İzzeddin'in-Allah onu rıdvânı ile sulasın-bu satırlar arasında ayrıntıları ile yazılan ve kendisine izafe edilen hususları ikrar ettiğine şahitlik ettiler. Ben de onların şahitliklerini kabul ettim ve vakfiyenin doğruluğuna hükmettim. 619 yılı Rebi'ül-evvelin 6. gününde yürürlüğe koydum. Bunu yüce Allah'a hamde-derek yazan Konya şehri kadısı Mahmud b. Ebu'l Fazl Mansur Ebi Muhammed Ahmed'dir.

Adı geçen beş köyden vakfiyede sabit görülenler şunlardır: Sivas köylerinden Horu-hun, Kayseri yöresinden Efkere köyü, Aksaray yöresinden Mermendi köyü, Malatya yöresi ve ona tabi bulunan Saman ve Tokat yöresinden Ebigül (Bingöl?) emlakıdır. Büyük alimlerin en soylusu ve değerlilerin geride kalanlarından Hasan Çelebi b. Kemaleddin Ahmet -toprağı geniş olsun- ve mevlâmız büyük mevla Hamideddin'in tanıklıkları ile subut bulduğunda üzerlerine tanıklık edilen bu beş köy ile ilgili vakfiyeyi imzaladım ve doğruluğuna karar verdim. Kötülüklerden korunmuş (Sivas)² şehrinde hakim olan Mahmud b. Şeyh Hasan b. Abdulvehhab bu vakfiyeyi yazdı. Tokat şehri naibi Kutbeddin b. Hayred-din buna tanıklık eder.

Vakfiyenin kapsamı katında ve nezdimde adı geçen vâkıfın, kendisine vakfın niteliklerini duyurduğunda aracısız ve tercümansız halini beyan ettiği şekilde ikrarı ile doğrulandı. Ondan sadır olan vakfiyenin doğruluğuna ve subutuna hüküm verdim ve onu tenfiz edip

xx. Malatya XVI. yy. da evkaf ve tahrir defterlerine Maraş'a bağlı kaza merkezi olarak kaydedilmiştir.

157. Rakabe etmek vakfın gâllisini (gelirini) aslına ilave etmektir. (A.H. Berki, *İstilah ve Tabirler*, s. 46).

158. *Evkaf-ı mezbure hasil-ı cümle senevi olmağın, kadimül' ezmandan ile hazel an badel ihracat hasil-ı evkaf-ı mezkure kalil ve kesir, erbab-ı ezaif mabeynin-de bade ihrac-ı aşar yüz sehimden tevzi ve taksim olunmağın her sene altı yüz akçe rakabe için mütevelli olanlar cümle-i hasıldan ahz idüb, baki hasil üslub-u sabık üzere tevzi ve taksim olunması kayd-ı defer olunub vezaif ve erbab-ı vezaif zikr olunur. Ber muceb-i istishab* (Defter-i Evkaf-ı Rum, Tapu ve Kadastro Gen. MD. Arşivi, Nr. 583, s. 3a).

1. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter 584, s. 288-291.

2. Vakfiyede şehrin adı müstensih tarafından unutulmuştur. Mevkuf yerlerin bağlı bulunduğu her şehrin adı ve kadısı kaydedildiğine göre unutilan bu şehir Sivas olmalı.

imza ederek izin verip yürürlüğe koydum. Benim bu hükmüme ve imzama, yanımda bulunan adil ve güvenilir, tanıklıkları kabul edilir ve devamlı iltifat ehli olan kimseleri şahit kıldım. Bunu (vakfiyeyi) o tarihte Memalikü'l Mansure ordusu hakimi olan Hüseyin b. Abdülkerim b. Muhammed Mahruse-i Aksaray da sağ eliyle yazdı.

Esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'nın adıyla.

Allah'a olan inancım beni korur. Cömert, atıfeti bol, karşılıksız olarak nimetler veren, merhameti ve acıması bol, affeden, keremiyle sevaptan yücelik hil'atı giydiren, elemli sondan korkarak gam çekenlerin gamlarını gideren Allah'a hamd olsun. O'nun (Allah'ın) herkese genel olarak durmadan devam eden nimetlerinden dolayı hamdederim. Onun günahkârlar için önceden vermiş olduğu ceza emrine şükrederim. Ne kadar uzatılırsa uzatılsın hamdetmenin miktarı kısa kalır. Kapsama sebeplerini idrak etmesi zor olan bir şükür arzederim. Allah'tan başka tanrı olmadığına tek olduğuna ve ortağı olmadığına Allah'ı sevenlerin yüzlerini şüpheye yönelmekten ve inançlarında sarsıntıdan çeviren koruyucu bir şahadetle şahitlik ederim. Yine şahadet ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir. Onun Abdi Menaf b. Kusay b. Kilab soyundan hidetli derecede kaba Arabların şirklerini terk etmeleri için ümmetinin en iyisi, hayırlısı olarak gönderdiğine şahitlik ederim. Ona ve seçkin soyundan gelen pak olanlara ve ashabına bulutların gidip geldiği ve vatanından ayrı düşenlerin ağıtlarının dinmediği ve bitmediği sürece devamlı salat ve selam olsun. Mukaddes, muazzam peygambere ait yerlere ve itaat edilen değerli, mükerrem, seçilmiş Nasır (Li Dinillah) ın efendisi olduğu Abbasi imametine de salat ve selam olsun. Allah onun gölgesini çağlar gidip geldikçe sonsuz kılsın. Onun azametini zaman devam ettikçe ebedi kılsın. Temizliğini zirvesine ulaştırınsın; bütün hayır bölümlerini onun emelleri içine dürsün ve yaysın. Onun dinin yararlarına olan ezici övüntünü her yerde bir tohum gibi yeşertsin ve yaysın. Açık olan hakkın doğduğu her yerde parlatsın. Asilerin kökünü kessin, rızası istenen hidayet ışıklarını yükseltmekle bolaltsın. Diller en halisane dualarla lehinde dua etsin. Dualarımız yerin ve göğün rabbine onun yüksekliği yolunda beşiklik etmek için yönelsin. Onu rahatsız edici sebeplerden uzak kalsın. Onun hürmüz kumaşından elbiseleri, soyucu eller uzanmaksızın üzerinde kalır. O'nun duasının yıldızları ikbal ufkunda yükselsin. Onun devlet bulutları kuşlar sabah akşam terennüm ettiği sürece ta ki onun emir

ve yasaklarına meliklerin ve gaddarların boyunları eğilinceye kadar beşeriyet üzerinde dolaşsın. Kayser ve Kısraların boyunları şahanelerinin merasimlerine itaat etsin. Şüphesiz yüce Allah bağışı ve güzel yardımı ile güzel-lerin en iyisini ve bolların en çoğunu vermeye kadirdir.

Bundan sonra (maksada gelince), bu satırlar isim ve neseblerini yazdırmaya gönüllü olanların had ve yazılarının kaleme alınmasına teberruda bulunanların tanıklığı üzerinedir. Doğruluk ve dürüstlük ışıkları ile ziynetlenmiş, şüphe ve iftira eserlerinden arınmış, şikayet ve şüpheye konu olmaktan uzak olanların tanıklıkları ile son bulmaktadır. Onlar iyi halleri, adalete bağlılıkları, sözlerinin doğrulukları, hiyanet ve gaddarlıktan uzak emanet sıfatı ile tanınan meşhurlardandırlar.

Onlar sultanu'l muazzam, şahinşahü'l azam, ümmetlerin dizginini elinde tutan Arap ve Acem sultanlarının ve meliklerinin efendisi Allah'ın arzının sultanı, kullarının duacısı, ülkelerinin koruyucusu, Allah'ın halifesinin yardımcısı, dünya ve dinin izzeti, islamın ve müslümanların desteği, sultanların ve meliklerin temel direği, iki âlemde adaletin yaşatıcısı, zalimlerden mazlumları koruyan, gazilerin ve mücahitlerin sığınağı, kafirleri ve müşrikleri öldüren, zındıkları ve mülhidleri yok eden, asileri, serkeşleri ve dikbaşları kahreden, kılıç sahibi kuvvetli hükümdar, zamanın başlamasını düzene koyan, puta tapanları mahveden, Haçlıların torunlarını kılıçtan geçiren, galip devletin celali ve yücresi, parlak milletin güzeli ve övüntü, temiz milletin kemali ve kıvancı, imamın ve insanlığın yardımcısı, yetimlerin koruyucusu, hilafetin destekçisi, bütün tehlikede halkın sığınağı, bütün afetlerden onları kurtaran, Doğunun ve Batının meliklerinin yöneticisi, Allah'ın halifesinin kılıcı, vurup döken, gerektiğinde ve istendiğinde Allah'ın kullarına imdada koşan, Allah'ın ülkelerinin arslanı, muharip ve galip sultan, Selçuk hanedanının tacı, denizin ve karanın sultanı, Ebu'l Feth Keykâvus b. şehit sultan Keyhüsrev b. Sultani's-sa'id Kılıç Arslan'ın -Allah onun kabrini ve mezarını nurlandırısın, meşhedini ve merciini kutsileştirsın, mezarını sulasın, ruhunu rahat ettirsin, toprağını sulasın, yaklaştıran melaike-ler, inen nebiler ve peygamber hakkına ve salih kullar hürmetine yurdu ve sığınağı ve son durağı olan kutsal kabrini geniş kılsın-hazır bulunduğu ulu katta, yüce eşikte, bilginlerin toplandığı bir mecliste hazır bulundular. Bu (toplantı) 615 yılında ayların başlangıcı Muharrem ayının ilk günkü tarihinde yapıldı. Sultan (bu mecliste) söylediği nutukta gönülden inandığını, bulunduğu durumu kaybe-

deceğini ve malının intikal edeceği düşüncesinde olduğunu anlattı: Belalara yataklık yapan musibetler yurdu bu alçak dünya kalınan yer değil firar edilen yerdir. Göç yeri, kalınacak yer değildir. Devamlı ikamet yeri değildir. İnsanların mutsuzluk ve zararlar dolu dünyada kalış süreleri bahar bulutlarının gelip geçişi gibidir. O (dünya) güzel bir serap gibi aldatıcıdır. Ona ebedi gözle bakmanı yere sermiş ve şehvetine bineni düşürmüştür. Hiçbir nebi ne-biliğinden ve elçiliğinden, hiçbir kuvvetli cebir kuvvetinden, hiçbir kahir sultan devlet ve savletinden ve hiçbir melik memleket ve şevketinden dolayı orda baki kalmadı. Onun kötülükleri parlak elbiselerle süslenmiştir. Onun kötülükleri en güzel iyilikleri dahi zahmeti ile bulandırır. Gam yüklü işkenceler ile musibetlerinin verdiği işkence de gelip geçicidir ve bir ölçüde de tatlıdır. O (dünya) önce her çifti okşayan ve sonra onunla nişanlanana bölük bölük helak eden bir güzeldir. Çocuğunu öpüp sonra şamarlayan ve biraz emzirip sonra ayıran bir ana gibidir. Onun saf işsiz yaşlılara, heybetli yaşlıların sahibi büyük şeyhlere dahi rahmeti, acıması, sevgisi ve şefkati yoktur. Akıllı kişi onun zehir katılmış lezzetine aldanmaz ve gam dolu sevincine meyledip yurt tutmaz. Ne mutlu emeli az olup, amalini rızayı ilahiye hasredip bütün vakitlerde gerektiği gibi ondan korkana ve bütün saatlerini ona ibadete ayırana. Yine ne mutlu yüce Allah'ın "bizim için çalışanları elbette yollarımıza eristireceğiz, Allah şüphesiz iyilik edenlerle beraberdir."³ sözünde (ayetinde) dediği gibi bütün gücü ile çalışıp kalb gözü ile ileriye görene ve yine ne mutlu yüce Allah'ın "Allah'ın doğru yola eristirdiği kimse hak yolundadır, kimi saptırırsa onu doğru yola götürecek rehber bulamaz"⁴ ayetindeki vaadine itibar edip ibret alana ve son konağı ve dönüş günü için hazırlık çabalarını sürdürerek buna bağlı kalana.

Onun (vâkıfın) irad ettiği sözün kapsamı, dileğinin gereği, murad ve meramı, nasihati ve hatırlatmalarının sonucu böyle olunca, akli ve fikri selamette olarak, hacib ve tercüman vasıtası olmaksızın bizzat kendi diliyle söyleyerek, tasarrufunda ve kendine nisbet edilenlerin başışında bağımsız olarak onların yanında ve nezdinde ikrar ve itiraf edip onları kendine şahit kıldı. Riya şaibesinden korunmuş saf bir niyet, nur ve ziyası lekesiz bir zihniyetle "sadaka veren erkek ve kadınlara, Allah'a güzel bir takdimde bulunanlara kat kat karşılık verilir; onlara cömertçe verilecek bir ecir vardır"⁵ ayetindeki büyük Allah'ın fazlını ve geniş affını rica edip, Şehabi'nin hadisinde söylediği gibi Arap nebisinden -salat ve selam ona olsun- "kıyamet gününde hüküm verilin-

ceye kadar imanlı kişi sadakasının gölgesindedir" ve yine onun (peygamberin) -salat ve selam ona olsun- "insan oğlu ölünce üç ameli hariç diğerleri kesilir; sürüp giden sadaka, yararlanılan ilim ve kendisine dua eden evlat" ve yine onun (peygamberin) -salat ve selam ona olsun- "ey insan oğlu senin için dünyada yiyip tükettiğin, giyip yıprattığın sadaka verip ardında bıraktığın üç şeyden başka şeyin yoktur" sözüne uyarak ve Allah'ın "her kişinin yaptığı iyiliği ve kötülüğü ki kendisi ile onun arasında uzun bir mesafe olmasını diler, hazır bulacağı günü bir düşünün"⁶ ayetindeki vuku bulacak olan birçok azabından ve şiddetli ukubetinden ve çabuk hesabından korkarak ve yine "insanın kardeşi, anası, babası, karısı ve oğullarından kaçtığı gün"⁷ ve Allah'a temiz bir kalble gelenden başka kimseye malın ve oğulların fayda vermeyeceği gün"⁸ düşünerek sadaka, habs ve vakfetti.

Adı geçen vâkıf -Allah onun türbesini ışıklandırsın ve ruhunu takdis etsin- ayrıntıları ile beyan ettiği, hakkından, mülkünden eli altında ve tasarrufunda bulunanları vakfetmiş olup bu vakfının varid olduğu şer'an sahih ve sabit görüldü. Bunlar:

Rum (Anadolu) şehirlerinden biri olan Darü'l-Mülk (başkent) Konya şehrinin- Allah orayı korusun ve muhafaza etsin- dışında bulunan bostanın tamamı; dört hudutla çevrili olup:

1. Kayserili Zeynü'd-din Alışir b. Hasan'a ait kayalık yeri.
2. Sarac Cemaleddin Muhammed bağını,
3. ve 4. Oraya açılan ve oradan geçen yolu takip eder.

Cenne beldesi dışında oranın köylerinden biri olan Beytekin (بيدكين) köyünde Herisfor (حريسفور) adıyla tanınan tek gözlü değirmenin tamamı ile değirmene bitişik ahır ve bir odalı ambar; dört hudutla çevrili olup:

1. Bir araziye,
2. Sivastos bahçesini,
3. Nehri,
4. Oraya açılan ve oradan geçen yolu takip eder.

Ereğli Rabazında (dış mahallesinde) Türkmenler çarşısında yanyana 30 dükkanın tamamı; dört hudutla çevrili olup: 1. ve 2. Yolu

3. Kur'an; Süre 29, âyet 69.

4. Kur'an; Süre 18, âyet 17

5. Kur'an; Süre 57, âyet 18

6. Kur'an; Süre 3, âyet 30.

7. Kur'an; Süre 80, âyet 34-37.

8. Kur'an; Süre 26, âyet 88-89.

ve eskiden Şehabeddin Alemi adı ile bilinen sultan dükkânlarını,

3. Kısmen yolu, kısmen yüncü Yermubi b. Hüseyin dükkânlarını ve kısmen İmadeddin Damin b. Yusuf dükkânlarını ve diğer bir yolu,

4. Hacı Budak (بوداق) mescidine mevkuf olan bir dükkân ile yolu takip eder.

Mahruse-i Aksaray beldesi dışında bulunan ve oranın yöresi ve bitişiğinden olan Mermindi (مرمندی) diye adlandırılan Rumiye köyünün tamamı ve buranın bitişiği ve yöresinden sayılan bütün yerler ile diğerleri; dört hudutla çevrili olup;

1. Borbakenan (بورباكان) diye adlandırılan Senir köyü arazisini ve Karlıtaş arazisini,

2. Karaviran ve Eyule (ايروله) arazisini,

3. Selçuki Hatun bağını, Sofular diye adlandırılan Sandal köyü ve Çeldik köyü arazilerini,

4. Gelegüle (كلاكلوله) arazisi ve Safra (صفرا) köyü arazisini takip eder. Yol ve geçit bu dördüncü huduttur.

Bu köyün (Mermindi-Rumiye) hudut ve takımları Aksaray'da -yüce Allah orayı korusun- korunmuş bir mahkeme oturumunda ve seçkin bir toplantıda adil, doğru ve güvenilir insanların tanıklıkları ile şer'an nezdinde doğrulandı ve subut buldu. Bu şahitler: Resil b. İsmail b. Edhem, Türkanşah b. Bağur (باهر) b. Süleyman, Ahmed b. İsrail b. İbrahim, Turhan b. Gazi b. Celdik, Kimya b. Ömer b. İshak, Şemseddin b. Mahmud b. İsrail, Muhammed Salar b. İlyas b. Semi', Süleyman b. Hoca, Suli b. Teneş b. Geçmiş.

Kayseri şehri dışında oranın yöresi ve bitişiğinden olan Efkere köyü ve ona bağlı olan arazinin tamamı; dört hudutla çevrili olup:

1. Güneyden başlayıp patika yolu tarafından Kırkor (كركور) adı ile tanınan değirmende son bulur. Bu değirmen Deksadıc (دكساديج) köyü arazisinin başlangıcıdır. Efkere köyüne kum yolundan dönüp batı tarafta Efkere köyü üzerindeki kilise harabesine ve oradan Rum (Bizans) devrinden kalma eski bir kum tepesine doğru gider. Oradan geçip Balagasi sınırında diğer bir kum tepesine ulaşır. Bundan sonra kuzeyden biraz aşağı inerek Balagasi (بالاسي) köyünden Efkere'ye doğru giden yol üzerindeki kilise harabesine uzanır. Yine batı taraftan Balagasi yolu üzerinde inşa edilmiş olan köprüye ulaşır. Buradan Balagasi bahçelerinin başladığı yere doğru döner. Buradan batıya doğru uzanıp

Balagasi köyü harman yerine bitişik bostan duvarları yanından Balagasi'den Kayseri'ye doğru giden yolu takiben dört yol kavşağına varır. Buradan geçip güney taraftan Kayseri yolu ile Nanma (ننما) köyü yakınına inen patika yoluna uzanır. Güney tarafı adı geçen patikadan dönerek göle ve Kemer yolu adıyla tanınan ağıla ulaşır. Ve yine dağın tepesine ulaşınca kadar gider. Doğu hududu buradan dönüp dört yoldan birinin geçiş yeri olan patika yoluna kadar devam eder. Yine orada kullanılmayan eski bir köprü vardır; buradan batı tarafta patika yoluna hakim bir kum tepeye ve Cokiler (جوكيلر) arazisi sınırına ulaşır. Doğu hududu buradan dönüp Emir Süleyman'ın hudut ve sınır emaresi ve işareti olarak kabul ettiği kale civarındaki sarp kayaya kadar devam eder. Yine doğudan inerek oradaki tepenin hizasında Bin Sengide (بن سنجيده) adıyla bilinen patika yoluna kadar devam eder. Kuzey hududu ise bu patikadan geçerek Balagasi köyüne kadar devam eder. Oradan Balagasi dağının tepesine doğru giderek patika yoluna uzanır. Bu patika yolunun ortasında bulunan yıkılmış bir kilise yakınında Eğri-Pınar adı ile bilinen bir kaynak mevcuttur.

2. Doğudan Efkere köyüne hakim bir tepeden başlar, kuzey hududu buradan inerek Efkere ve Balagasi köyleri ortasından geçen patika yoluna ve dereye ulaşır. Oradan Afdik b. Tagus, Fasil b., Tanır, Papaz Leon b. Papaz Kosef (Josef) bağlarına ve Toros b. Hakımdas temlikine ve Fasil b. Stefan temlikini takip eder. Bu şahıslar Balagasi köyünün asilleri ve köylüleridirler. Böylece yolu takip ederek Menzisun köyü patika yolu girişine ulaşır.

3. Kuzeyden Menzisun ve Efkere köylerini ayıran huduttan başlayıp oradan batı tarafa dönüp Menzisun köylüleri tarafından patika yolunun ortasında bulunan harabe kaleinin eteğinde yaptırılan değirmenlere kadar uzanır. Ve yine kuzeyden inip Sivas yolu üzerindeki Engür-gölü köyünün mezarlığına ulaşır. Batı hududu bu caddeyi takip ederek Frenc köyü arazi ve tarlalarında son bulur.

4. Batıdan Frenc köyü arazisine bitişik olan Sivas yolundan başlayıp güney tarafı takiben Türklerin ağıllarına göle ve Kemer yolu adıyla maruf olan ağıla ulaşır.

Engürgölü köyü arazisine bitişik Menzisun köyünün aşağısında oradan ayrı bulunan Efkere köyüne bağlı yedi parça arazinin tamamı.

Birinci arazi şu hudutlar ile çevrilidir:

Kavzin ve Engürgölü köyleri yolu üzerinde Üskifan Bezahan tarafından inşa edilen köprünün ayağından başlayıp nehri kuzey-

den geçerek Sarımsaklı'da tekrar nehre ulaşır ve Mesleba Köyü güneyinden geçip oradan dönerek Engürgölü nehri yakınındaki çayıra ve orada küçük bir derenin üzerini geçen köprüye ulaşır. Oradan Karaviran köyünden Engürgölü'ne giden yola dönüp Uskifan denilen değirmene ulaşır.

İkinci arazi: dört hudutla çevrili olup:

1. Kayser b. Hacı Yusuf elinde bulunan ikta arazisini,
2. Tarancık lakablı Muhammed elinde bulunan ikta arazisini,
3. Daha önce adı geçen Muhammed elinde iken elan-cümdî Fahreddin elinde bulunan ikta arazisini,
4. Elan adı geçen Fahreddin'in elinde bulunan ikta arazisini takip eder.

Üçüncü arazi; dört hudutla çevrili olup:

1. ve 2. hudutlar adı geçen Fahreddin'in elinde bulunan ikta arazisini takip eder. İkinci hududun tamamı Cümdî Zeyneddin iktisarı ve yine daha önce Emir Ali elinde bulunan ikta arazisini takip eder.
3. Engürgölü'nden Kadavrad'a giden yolu takip eder. Bu hattın sonu yine daha önce candar Emir Ali elinde bulunan ikta arazisini takip eder.
4. Kayser b. Hacı Yusuf elinde bulunan ikta arazisini takip eder. bu hattın sonu yine daha önce Cümdî Emir Muhammed Kürdî elinde iken elan cümdî Şerefeddin elinde bulunan ikta arazisini takip eder.

Dördüncü arazi; dört hudutla çevrili olup:

1. Adı geçen Fahreddin elinde bulunan ikta arazisini,
2. Yolu,
3. Adı geçen Kayser elindeki ikta arazisini,
4. Candar Ali iktası diye ma'ruf ikta arazisini takip eder.

Beşinci arazi; dört buhutla çevrili olup:

1. Adı geçen Kayser'in iktasını,
2. Cümdî İbrahim Kürdî iktasını,
3. Cümdî Muhammed Kürdî iktasını,
4. Emir Ali iktasını takip eder.

Altıncı arazi; dört hudutla çevrili olup:

1. Orada akan dereyi,
2. Adları geçen Fahreddin ve İbrahim Kürdî iktalarını,
3. Adı geçen İbrahim Kürdî ve Fahreddin Şedibahr iktalarını,
4. Çayırı takip eder.

Yedinci arazi; dört hudutla çevrili olup Karaviran'dan Kayseri'ye giden yol yakınında Gazigöl'de bulunur.

1. Adı geçen yolu,
2. Daha önce Hoca Muzaffer'e ait olan bir ikta arazisini,
3. Bu arazi ile Dazasun köyünü ayıran bir dağı,
4. Susviran köyü arazini takip eder.

Efkere köyünün hudut ve sınırları ile zikredilen bu yedi arazi hissesi Kayseri Kadısı - Ululuğu devamlı olsun- Ulu Emir, alim, adil, faziletli, olgun, dinin yıldızı, islâmın güneşi., kadılar ve hakimlerin efendisi Kadî Ahmed b. Sera Suad (مرصاد) b. Ahmed Razi nezdinde adil, doğru güvenilir kimselerden olan Kayseri meşahirinden Malatyalı muhtesib Şemseddin Ebubekir b. Hacı İbrahim ve bezzaz Şemseddin Alishir b. Ali b. Abdullah ve Hacı Arslan b. Şirin b. Aydoğdu ve Hoca Ebubekir b. Hacı Hasan ve Ebi'l Hüseyin ve Hoca Ahmed b. Yusuf b. Mol (مول) un şهادetleri ile zikredilen sınırların sahih ve sabit olduğunun varid olması üzerine hükmünün tahriri sahih ve sabit oldu. Şer'an gerekli bütün şartların yerine getirildiğini müşahede ettikten sonra muhtevasını ifa, imza edip izin verip icra ettim ve razı oldum. İmzalanan vesikalara uygun olarak sahih ve sabit olduğuna hükmettim.

Malatya şehrinin dışında bulunan ve oranın civarından ve bitişiğinden ve köylerinden biri olan Saman köyünün tamamı; dört hudutla çevrili olup:

1. Güney hududu olup hattın batısından başlar Beytül-Gazi diye bilinen yerden Hababî diye isimlendirilen köye giden yolda son bulur. Bu hat kısmen adı geçen Hababî köyünün sınırını takip eder. Ve yine her ikisi (vakıf arazisi ve Harabî köyü) arasını ayıran hat, Cakemka (جاكمكا) arazilerinden biri olan Papaz Danyel'e ait çorak arazinin ortasındaki deredir. Bu hattı teşkil eden dere, adı geçen çorak araziden ayrıdır. Buradan Hakemka köyünde bilinen yere, Menasû's-Samani diye bilinen araziye-ki burası kısmen Sayusî (Silbisi?...) köyü hududunu takip eder ve her ikisi arasındaki set adı geçen Saman köyü arazisini sulayan deredir. Buradan Zof diye maruf yere ve oradan Küffar diye isimlendirilen dereye kadar uzanır. Daha sonra bu hudut, Harabî köyünden Malatya şehrine giden yola ulaşır. Güney hududunun tamamı budur.

2. Doğu hududu: Güney hududunun bittiği yerden başlar. Gelagenci (كلاجنجي) köyünden Malatya'ya giden yolu, oradaki bir tepeyi Beledna (بلدنا) köyü sınırını ve bu köye ait dereyi takip eder. Bu hudut böylece

Saman köyünden Malatya'ya giden yola kadar uzanır ve hududun bir kısmı dereden ayrılan bir arki takip eder. Bu dere adı geçen Saman ve Beledna köyleri sınırlarını ayıran hattır. Bu hudut adı geçen Saman ve Beledna köyleri arazilerinde Eğir diye maruf nehirde suyunu alan derenin oraya hakim bir tepeye yaklaştığı yere kadar uzanır. Buradan Malatya şehrinden Elbistan'a giden büyük yola kadar devam eder. Adı geçen bu yol buranın geçidi olan köprüde son bulur. Buradan sonra köprü'nün arkasından Sermu (سرمو) köyü sınırına ulaşır. Vakıf arazisi ile Sermu köyü arasındaki hat bu köye ait deredir ve bu hudut kısmen Şeyifgün köyü arazisi hududunu takip eder. Bu da doğu hududunun sonunun tamamı ve hepsidir.

3. Kuzey hududu: Başlangıcı bu ikinci hududun sonu olup Nerfiri (نرفیری) köyü yolunu ve Kasrik diye ma'ruf büyük aşağı tepeyi takip eder. Bu hududun sonu Kutluğ Dere diye mâruf vadiye ulaşır.

4. Batı hududu: Başlangıcı zikredilen üçüncü hududun sonu olup zikredilen vadide uzanarak Kutluğ Dere vadisi tepesine ve buradan da oradaki iki yol kavşağına kadar ulaşır. Bu hudut keza Beytül'l-Gazi diye ma'ruf yere kadar güney tarafa doğru devam eder. Batı hududun tamamı da budur.

Adı geçen Saman köyünün hudut ve sınırları o sırada Malatya şehri- Allah oranın bereketini devamlı kılsın- hakimî Kadî -İmamül'Alem, dinin burhanı, islâmın şerefi, hakimler ve kadılar güneşi Ebi Nasır b. Mes'ud b. Muzaffer - Anevî'den gelen bir yazı ile nezdinde sahih ve sabit oldu. Bu kararına esas olan adı geçen yazıda, aşağıda adları zikredilen adaletin koruyucusu, halkın ve alimlerin meşhurlarından olan şahısların tanıklıkları ile kendi katında sahih ve sabit olduğunu söylemektedir. Bu şahitler: Alemin imamı Sultanın hatibi Behrüddin b. İbrahim b. İsmail b. Ömer, alemin imamı İmadeddin Ömer b. Hüseyin, Osman b. İshak, Muhammed b. Yahya Müteveli, Ahmed b. Ebi Nasır b. Mes'ud b. Muzaffer Anevî ki babası hakimdir ve katibü's-şurut Erzincanlı Yusuf b. Nuh b. Yusuf'tur.

Şer'i şartların ve geçerli gereklerinin yerine getirildiğini müşahade ettikten sonra muhtevasını ifa ve imza edip hifzedileni icra ettim ve razı oldum. Doğruluğuna ve geçerliliğine kabule şayan, imzalı ve geçerli yazıda açıklandığına göre hükmettim.

Tokat şehri dışında bulunan ve oraya civar ve bitişik köylerden biri olan Ebigül (ایگیل) köyünün tamamı. Dört hudutla çevrili olup:

1. Doğu hududu: Tokat yöresinden

Hırstoboli (حروستوبولی) köyü arazisini takip eder ve tamamı Ferus (فروس) köyü arazisinde son bulur.

2. Batı hududu: Oranın (Tokat) yöresi ve bitişik köylerinden biri olan Berib (بریب) köyü arazisini takip eder.

3. Kuzey hududu: Tokat civarında Demi-diye (دمییدیت) diye bilinen oradaki bir dağı ve gene Tokat civarından olan Çadukin ve Sipe-rilen köyü arazilerini takip eder.

4. Güney hududu: Komanat (قومانات) şehrindeki nehri takip eder ve tamamı Hacı Hüseyin adı ile bilinen mezra arazisini, büyük yol ve Keyser (کیسار) köyü arazisini ve Esfunkit (اسفونکیت) köyü arazisini takip eder ve adı geçen Ferus köyü arazisinde son bulur.

Adı geçen Ebigül köyü arazisi hat ve sınırı Kadî, alemin imamı, dinin güneşi, islâmın ve müslümanların güzelliği, kadıların ve hakimlerin şerefi olan ve o sırada Tokat -düzeni devam etsin- şehrinde hakim bulunan Ebi Hamit Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Avşı muhakemesinden varid olan yazı ile nezdinde sahih ve sabit oldu. İçinde zikredilmektedir ki Tokat Reisi Zeyneddin Muhammed b. İshak ve cündi Eminateddin Salih b. İsmail'in şahadetleri ile onun nezdinde sahih ve sabit olmuştur. Sebebinin inceledikten ve gereğini ifa ettikten sonra muhtevasını kavrayarak imza ve icra edip izin verdim ve razı olup geçerliliği kabul edilmiş imzalara dayanarak sahih ve sabit olduğuna hükmettim.

Sivas şehri dışında bulunan ve oranın bitişik ve civarı köylerinden biri olan Üzeyir, Adverirhan (ادويررخان), Ovacak, Oruçhan, Koymad, Arabviranı, Derbendcik ve Çavuldur vs. gibi köy ve mezraaları içine alan Horhun köyünün tamamı. Dört hudutla çevrili olup:

1. Güney hududu: Derbendcik adı ile bilinen Karsun patika yolunu ve Derbendcik'ten Necmeddin Erbürek diye bilinen mezraanın tepesine giden büyük yolu ve Karlu köyü arazisini ve adı geçen Horhun köyünden Sivas şehrine giden yolu, Akpınar köyü arazisini ve adı geçen mezraaya ait suyun ulaştığı topraklara kadar uzanan bir tepeyi takip eder. Yine Sengi Kincik (سنگكچق) ve Horhun arazisi ile Akpınar arasında set teşkil eden Erzincan yolu diye bilinen yola kavuşan diğer bir yola ulaşır.

2. doğu hududu: Altıntepe diye bilinen tepeye giden adı geçen yoldan başlayıp böylece Cıyan'a (جیران) kadar uzanır, oradan Kızıl Senir (قرلاسنیر) denilen yeri geçerek adı geçen Derbendcik ve Çavuldur'a ve Kerem Beka (کرمبكا) arazilerine ulaşır.

3. Kuzey hududu: Kuyucak ve daha önce

Muhammed ve Ercük mezraaları diye bilinen Horhun köyünün sahibi olan Neseb Hatun mezraası arazisi ve Karasi Bezdiyadik (برزديياديك) arazisi ve Ayşe oğlu diye bilinen Ali deresini takip eder.

4. Batı hududu: Serli b. Barik (سرلي بن بارك) arazisine bitişik adı geçen araziye ve Hamza'nın değirmenine su getiren dere ile Derbendcik'te bilinen Gadsun (كادسون) deresini takip eder.

Zikredilen şehrin (Sivas) civarından olan Kömür (كور) köyünün tamamını - oradaki şöretinden dolayı tahdit etmeye gerek görülmeven ve adı zikredilmeyen oraya bağlı yerler ve mezraası ile.

Mezkur şehrin civarından olan Subaşı, Sandal, Tunur, Dene, Koymad, Kavak, Kıcı, Kızılköy, Candar, Salur, Bedehacı, Begdili, Hanis, Serekler, v.s. gibi köy ve mezralardan oluşan Kân-abad nahiyesindeki Koymad divanı vergisinin tamamını, Tumluca dağına ve Danyal köprüsüne ve Kan nehrine kadar uzanan bitişik hudutları ile.

Sivas şehrindeki 78 adet dükkânın tamamı. Bunlardan manifaturacılar çarşısında birbirine bitişik 9 dükkânın tamamı; dört hudutla çevrili olup:

1. ve 2. Emir-i ahur İmadeddin Ayaz'ın han mescidi evkafını,

3. Büyük caddeyi, at ve hayvan çarşısına ve diğer çarşılar giden yolu,

4. Münadiu's Sovk'u takip eder.

Manifaturacılar çarşısında birbirine bitişik 6 dükkânın tamamı, dört hudutla çevrili olup:

1. Emineddin Ali dükkânlarını,

2. Yine aynı dükkânları,

3. Keremeddin Şem'un dükkânlarını,

4. Münadiyi takip eder.

Manifaturacılar çarşısında birbirine bitişik 12 dükkânı dört, hudutla çevrili olup; her biri muhtelif yolları takip eder.

Manifaturacılar çarşısında yanyana 12 dükkân, dört hudutla çevrili olup her biri bir yolu takip eder.*

Manifaturacılar çarşısında yanyana iki dükkân, dört hudutla çevrili olup:

1. ve 2. Cemaleddin Muhammed Kazvini tarafından bina ettirilen cami mescidine yine onun tarafından vakfedilen dükkânları.

3. Hacı Osman dükkânını,

4. Münadi'yi takip eder.

Manifaturacılar çarşısında birbirine bitişik altı dükkân, dört hudutla çevrili olup:

1. Hacı Osman dükkânını,

2. Cemaleddin Muhammed Kazvini evkafını,

3. Sevsin (سوسين) evkafını,

4. Münadi'yi takip eder.

Terziler çarşısında birbirine bitişik sekiz dükkân, dört hudutla çevrili olup:

1. ve 2. Zahireddin İli b. Yağıbasan hanını,

3. Yakub Servî dükkânını,

4. Oraya açılan ve geçilen yolu takip eder.

Ayakkabıcılar çarşısında birbirine bitişik dokuz dükkân, dört hudutla çevrili olup:

1. ve 2. Şerefeddin Muhammed evkafını,

2. Bedreddin Hüseyin b. Ebi'l Fevaris varislerinin dükkânlarını,

4. Oraya açılan ve oradan geçilen bir yolu takip eder.

Manifaturacılar çarşısında birbirine bitişik 12 dükkânı, dört hudutla çevrili olup, herbiri muhtelif yolları takip eder.

Beğenilmiş adı geçen vakıf -Allah onu rahmeti ile sulasın, af ve mağfiret elbisesini giydirdi- 5 köy, 108 dükkân, 7 tarla, bostan, değirmen, zahire ambarı ve ahır gibi bu yazıda adı geçen belirlenmiş ve vasıfları tayin edilen bu yerleri bütün hudutları hukukları, istifade edilecek her şeyleri sınırları, faydaları, vergileri toprakları, binaları, harabesi, havası, altı üstü, evleri, menzilleri, yemlikleri, ahırları, fidanlıkları, yaylakları, meskenleri, ağaçları, bağları, bostanları, icar edilen yerleri, çayırıları, yün kırılan yerleri, ocakları, odunlukları, bakliyat anbarları, nehirleri, su dolapları, kuyuları, bahçeleri, bataklıkları, çayları, havuzları, su membarları, çukurları, tepeleri, yüksek yerleri, dağları, orada bilinen içme hakkı, zeylinde yazılı vergileri, bayındır ve harab yerleri, bütün ona (vakfa) dahil hariç hakları, oraya bitişik ve oradan ayrı ve orada bilinen ve ona tanınan ve onunla ilgili bütün istisnasız belirtilen sınırları ile Sivas şehri -yüce Allah orayı korusun ve muhafaza etsin- yakınında bulunan ve Tokat caddesi girişinde inşa ve binasını emrettiği Darüş-şifa'ya vakfetti. Allah orayı afatından korusun, dört hudutla çevrilidir.

1. Melik Nizameddin Yağıbasan-Allah ruhunu takdis ve mezarını nurlandırsın hangâhını,

2. Selçukiye Medresesini ve ona mevkuf araziye,

3. Sultaniye Bahçesini, Mimar Bedreddin

Müstensih aynı dükkânları yanlışlıkla ikinci kez yazmıştır.

Ali'ye ait meskenleri; Papaz Aragil meskenini, Mağribli Zulik meskenini, Farit el-Hayik meskeni, Bakkal Hüseyin meskenini,

4. Adı geçen büyük yolu takip eder ki Darü's-şifa'nın kapısı oraya açılır ve yolu oradan geçer.

Vakıf bu mülkleri ebedî, sahih Şer'i olarak sadaka niyetine daimi, açık olarak iştirak, elinde bulundurarak sürekli, caiz, kat'i ayrı ayrı ve kesin olarak şer'i kanunlara uygun ve hükümün gereğini ihtiva ederek ortaya çıkan engellerden etkilenmiyerek, sıhhi şartları bünyesinde toplamış olarak vakfetti.

Mezkûr bu vakıflar satılamaz bağışlanamaz, rehin edilemez, miras olarak devredilemez, temlik edilemez, itlaf edilemez, yok edilemez ve her ne suretle olursa olsun ve her ne sebeple olursa olsun tahrip edilemez. Bu vakıf daimi olan aslına göre geçerli olup esas olarak konulmuş şartlarına göre muamele yapıp bunu günlerin, ayların ve yılların geçmesi bozamaz. Tıpkı geçen zamanın kendini yenilediği gibi her defasında geride bırakılan anın arkadan gelenle tekrarlandığı gibi Allah yeryüzünü ve üzerindeki miras olarak devr alıncaya kadar devam eder. O, mirasçıların en hayırlısıdır. Allah'a, kıyamet gününe inanan halife, sultan, melik, emir, vezir, vali, reis, kadı, müftü, amid, muhtesib ve halktan kim olursa olsun kesinlikle bu mezkur evkaftan eksiltmesi, taşıyır ve tebdil etmesi, iptal, muattal ihmal ve tahvil etmesi helal değildir. Kim onu eksiltmeye, taşıyır ve tebdil etmeye teşebbüs ederse haram kılınmış bir iş yapmış olur. peygamber-yüce Allah'ın salat ve selamı ona olsun- "mü'minin haksız yere kardeşinden aldığı bir karış toprağı Allah boynuna halka yapıp onunla birlikte yedi kat yerden cehennem ateşine gönderir" ve yüce Allah "zalimlere gelince onlara çok elim bir azab hazırladı"⁹ yine Celil ve yüce Allah değil mi ki "Allah'ın laneti zalimlerin üzerindedir"¹⁰ diyor, inanan bir mümin böyle bir şeye nasıl taarruz eder ve Allah'tan korkup onu birleyen nasıl bu haddi aşar. Kim Allah'ın kitabına ve resulünün sünnetine aykırı davranır, onların haram kıldığını helal gösterir, müslüman kardeşinin vakfının bozulmasına gayret eder veya harap olmasına çalışırsa Allah'ın gazabını üzerine çekmiş olur. Onun ikametgâhı cehennemdir ve o ne kötü bir yerdir. Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Allah onu sorumlu tutar, iyi muameleleri için mükâfatlandırır, "kötü işleri için zalimlerin mazeretlerinin kendilerine fayda vermediği günde azab usulleri ve ceza kanunları ile cezalandırır."¹¹ Konuşturulmadıkları ve özür dilemek için kendilerine izin verilmediği gün lanet ve kötülük ülkesi olanlar

içindir"¹² "zulmün olmadığı o günde her nefis yaptığı için karşılığını bulur. Allah hesabı çabuk olandır."¹³

Adı geçen vakıf -Allah onun toprağını rahmet ve rıdvanı ile sulasin, son durağını cennetlerin en geniş yeri kılsın- zikredilen bu evkafı malından ayırıp mülkünden çıkardığını açıkladı. Ulu, büyük, bilgili, akıllı, alim, adil, ehil, olgun, muzaffer, müeyyed, mansur, dinin cemali, islâmın ve müslümanların celali, ülkelerde meliklerin ve sultanların başı, üstadü'd-dar, özel hazinedar Ferruh b. Abdullah'ı -hayrat yolunda Allah onun başarısını ve doğruluğunu devam ettirsin- bu vakfiye vasikasında kaydedilen vakıflarına özel olarak ve bütün ülkede bulunan evkafına genel olarak mütevellî ve nâzır kıldı. O, kendisine verilen görevi bizzat kendisi veya yerine başka birini naib yapmakta, istediği bir kimseyi vekil ve istediği bir kimseye devir ve seçtiği bir kişiye bu görevi devretmekte, -kim olursa olsun- onları bu görevden azletmekte, istediği zaman, arzu ettiği yerde hiç kimsenin itirazı söz konusu edilmeksizin yetkili kılınmıştır. O, bu vakfın tamamına tasarrufta, hazik, mülayim, üstün tecrübeli, mühezzib, gösterişten uzak hekimlerin ve erdemli göz hekimlerinin (kehhal), muslih, şefkatli, refik cerrahların tahsisatını takdir etmekte, ilaçları ve şifalı bitkileri temin için devrin dışında gerekli hayvanları bulmakta, sınıfları ve dereceleri arasındaki fark ne olursa olsun devamlı müstahdemlerin idare ve sevkinde özel ve genel olarak tek yetkilidir. Bu vakfın gelir ve kârından her vakit ve anda gerektiği zaman yüce Allah'ın ihsan ve inâm ettiği mücmel ve mufassal menfaat, mahsul ve geliri adı geçen mütevellî -yüce Allah onu başarılı kılsın, ilk önce vakfın imarında, yıkılan yerlerin binasında harab olanın yenilenmesinde onarım ve islahında, gerekirse ve mevkuf yerlerin imarına da sarf etmeye, lüzum olmazsa gelirlerinin artırılmasında sarfedecektir. Bunlardan artan gelirden her yıl kendisi için Bilad-ı Rum'da (Anadolu şehirlerinde) halk arasındaki alışverişte rayic olan Sultanî beyaz gümüş kırtas dirhemden 4.000 dirhem - vurulamak için yarısı 2.000 dirhemdir - Beranîmudu ile 1000 mud - ki yarısı 500 mud dur-temiz mahsulden kendisine ayıracaktır. Artan gelir ise adı geçen Darü's-şifa'nın deposunda muhafaza edilerek adı geçen evkafın sulanması ve devamlı artması için mahsullerin en temizi ve gayrimenkullerin en verimliyi satın

9. Kur'an; Sûre 76, âyet 31

10. Kur'an; Sûre 11, âyet 18

11. Kur'an; Sûre 40, âyet 52

12. Kur'an; Sûre 77, âyet 35

13. Kur'an; Sûre 40, âyet 17

alınarak adı geçen evkafa ilave edecektir.

Adı geçen vakıf -kabri nurla dolsun- mezkûr evkafın mütevellî ve nazırına ve ondan sonra gelen her mütevellîye vakıftan hiçbir şeyin gerektiğinde üç yıldan fazla süre ile devamlı kiraya verilmemesini; sonra önceki kira aktinin süresi bitmeden diğer bir kira aktinin yapılmamasını; zalim, tamakar, müteğellib, mütecaviz, zorla istila etmesinden korkulan, hile ve desisesinden dolayı kendisinden emin olunmayan kimselere kiraya verilmemesini şart koştu. Adı geçen Darü's-şifa -Allah korusun- yıkılırsa, izi kaybolur, enkazı yok olur, rüsumu artar, kirasından vazgeçilir, yenilenmesi mümkün olmaz, yapımı bahane edilir, orada iskân güçleşir, andan faydalanması mümkün olmazsa adı geçen evkaftan hasıl olan gelirler fakir müslümanlara, Allah'ı birleyenlerin ihtiyaçlarına ve mümin miskinlere yer ve gök devam ettikçe tahsis olacaktır. "Rabbini dilemesi bir yana, gökler ve yer durdukça, orada temelli kalacaklardır. Rabbin şüphesiz her istediğini yapar."¹⁴ "Vasiyeti işittikten sonra değiştiren olursa, bunun günahı değiştirenlerin üzerinedir. Allah şüphesiz bilir ve یشیر."¹⁵ Âlemlerin rabbi için insanların ayağa kalktığı gün (kıyamette) Allah'ın meleklerinin ve bütün insanların laneti ona (değiştirene) olsun. Adı geçen vakıf -Allah meşhedini nurlandırın, mezarını ışıklandırın- kerim ve cömert olan hayat sahibi Allah adına kiraya verdi. O Allah ki bir işi güzel yapan bir kimsenin ecrini zayi etmez, aksine her bir iyiliğe on misli mükâfaat verir. Adı geçen vakıf kendisinden sadır olan bu vakfiyeye yüce Allah'ı şahit gösterdi; şahit ve itibar sahibi olarak Allah kâfidir; sonra peygamberler ve onların ruhlarını, sonra bütün melekleri, sonra kendisini dinleyen müslümanları şahit gösterdi. Yukardaki sözlerinden sonra kararı ve hükümleri geçerli imzaları ve onayladıkları kararlar şer'an caiz olan islam kadılarından hükümrân valilerden, bilgili imamlardan bir kısmına emrini tevdi etti. Onlar da, ondan sadır olan vakfiyenin doğruluğuna hükmedip imza ederek izin verip yürürlüğe koydular. Onlar yüce Allah'a verdiği nimetlere hamd ederek peygamberlerinin efendisi olan Muhammed'e, soyuna, temiz ashabına ve müslümanlara daima çok salat ve selam ederler.

Şahitler:

Buna Başara b. Abdullah şahitlik etti ve el yazısı ile yazdı.

Buna onun oğlu Zuvak (ذواق) şahitlik etti ve el yazısı ile yazdı.

Buna Behramşah b. Kaymal (Kaymaz?) (قیمالی) şahitlik etti ve el yazısı ile yazdı.

Buna Ebubekir b. Muhammed şahitlik etti ve el yazısı ile yazdı.

Beni meclislerin büyüğü, mütebahhir imam, milletin ve dinin biricigi, islamın ve müslümanların şerefi, kadıların efendisi, yaratılmışların ıftiharı, kadıların kadısı Hüseyin b. Abdülkerim b. Muhammed -Allah onun faziletini ve yüceliğini devam ettirsin- şahit gösterdi. Karar ve hükmünün fazileti ve imzasının tescili gereğince bunu imzaladı. Şemseddin Osman b. Muhammed b. Melekeli (ملکلی) ve adı geçen baş kadının azadlısı İyaz b. Abdullah (okudular) yazdırdılar. Ahmed b. Muzaffer b. Muhtar Razi de 17 şaban 618 yılında yazdı.*

Efendim ve babam -Allah yüceliğini artırsın ve her iki dünyada dileklerini gerçekleştirtsin- burada geçen ve işaret edilenlere yazımla beni şahit gösterdi. Ben Abdülkerim b. Hüseyin b. Abdülkerim. Bu yazı da benimdir.

Beni adil, faziletli, olgun, mütebahhir milletin ve dinin biricigi hakim -Allah onun gölgesini hükmü üzerine uzatsın- içindekine şahit gösterdi. Ahmed b. Cela b. hatib Ahmed.

Beni alim, adil, faziletli, olgun, mütebahhir milletin ve dinin biricigi hakim -Allah onun gölgesini hükmü üzerine uzatsın- şahit gösterdi. Yusuf b. Ebubekir Konevî hattı ile yazdı.

Beni, alim, adil, faziletli olgun, mütebahhir, milletin ve dinin biricigi hakim -Allah onun gölgesini hükmü üzerine uzatsın- hükmüne şahit gösterdi. Bunu Yusuf b. Ebubekir Sultanî yazdı.

Beni efendim ve sahibim vesikada bulunan hükmüne şahit gösterdi. Ben Muhammed b. Abdullah Mes'ud b. Emir al-Buharî. Beni alim, adil, faziletli, olgun, mütebahhir, milletin ve dinin biricigi hakim -Allah onun gölgesini hükmü üzerine uzatsın- hükmüne şahit gösterdi. Bunu Muhammed b. Muhammed Avdır (اودر) Ebî'l Berekât b. Muhammed Alevî o tarihte yazdı.

Beni, alim, adil, faziletli, olgun, mütebahhir, milletin ve dinin biricigi hakim -Allah onun

14. Kur'an; Sûre 11, âyet 107.

15. Kur'an; Sûre 2, âyet 181.

* Metnin bu kısmında fotokopide de görüleceği gibi pek çok Arapça hatalar vardır. Biz gerek bu vakfiyede, gerekse diğer vakfiyelerdeki tanıklarla ilgili cümlelere bakarak bu şekilde tercüme etmeyi daha uygun bulduk.

gölgesini hükmü üzerine uzatsın- hükmüne ve adı geçen vâkıfın ikrarına şahit gösterdi. Ben Şemseddin Reis.**

Beni, alim, adil, faziletli, olgun, mütefekkirlerin babası Dârü'l-iz, mahrusâ-i Aksaray'da -Allah yüceliğini korusun- memâlik-i mansure ordusu hakimi Hüseyin b. Abdülkerim b. Muhammed Nesevî içinde hükümlerin hükmü bulunan, metindeki itirazsız hükmü üzerine şahit gösterdi. Ben Ebubekir b. Abdüssamed Merendî. Kendi hattım ile yazdım.

Beni adil, alim, fazıl hakim -Allah gölgesini devamlı kılsın- yazımın içeriğine şahit gösterdi. Ben Osman b. Muhammed b. Melikdar (ملك دار) b. Muhammed Kazvinî, işte hattım.

Beni alim, adil, kadılar ve hakimler meliki hakim şahit gösterdi. Ben Abdurrahman b. Mes'ud Kalanisi. Bunu Ganber..... yazdı.

Beni alim, adil, itinali araştırmacı, ihsan eden, insafı, milletin ve dinin biriciği islâmın ve müslümanların delili, kadıların ve hakimlerin meliki şeref sahibi adı geçen Darü'l-iz Aksaray'da memâlik-i mansure ordusu hakimi Hüseyin b. Abdülkerim b. Muhammed -ilminin

kaynakları daima taşkın, cömertlik denizi derin olsun- yazının içindekilere beni şahit gösterdi. Ben Muhammed b. Ahmed Merendi. Bu da gerçek hattım.

Beni alim, adil, kadılar meliki hakim şahit gösterdi. Ben Abdurrahman b. Salu (صالو). Kendi yazısı ile yazdı.

Beni alim, adil kadılar ve hakimler meliki, milletin ve dinin biriciği, islâmın ve müslümanların delili hakim -Allah hükmü ve imzası üzerine fazlını devam ettirsin- şahit gösterdi. Ben Muhammed b. Hacı Yakut, işte hattım.

Beni hakim, adil, alim, kadılar ve hakimler meliki hükmüne şahit gösterdi. Muhammed b. Hacı yazdı (imzaladı).

Beni alim, adil, kadılar ve hakimler meliki şahit gösterdi. Ben Ebü'l Kerem b. İsmail Mol (Hol?). Sağ eli ile yazdı (imzaladı).

Beni alim, adil, kadılar ve hakimler meliki hükmüne şahit gösterdi. Ben Muhammed b. Saldik (صلدك).

... Metin ve fotokopide görüleceği gibi bu cümlede de yanlışlık olduğundan kelimeler tam okunamıyor ve anlam çıkarılamıyor.

